आदर्श गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड :- ९ (नौ) संख्या :- ९ (नौ) राजपत्रमा प्रकाशित मिति :- २०८२/०९/२९

बैठकबाट स्वीकृती मिति :- २०८२/०९/२८

प्रमाणिकरण मिति : २०८२/०९/२८

भाग – २

आदर्श गाउँपालिका स्वास्थ्य संस्था दर्ता, नवीकरण, स्तरोन्नती तथा सेवा थप सम्बन्धी कार्यविधि, २०८२

प्रस्तावना : स्थानीय तहले आम नागरिकलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नुपर्ने जिम्मवारी वहन गर्ने प्रयोजनका लागि सरकारी, निजि, सामुदायिक, गैरसरकारी वा सहकारी स्तरमा स्थापना हुने स्वास्थ्य सेवा विस्तार, स्तरबृद्धि, स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन अनुमति प्रदान गर्ने प्रक्रियालाई सरल, सहज, व्यवस्थित तथा प्रभावकारी बनाई यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न बाञ्छनीय भएकाले,

नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ११ उपदफा २ को खण्ड (झ) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो कार्यविधि तयार गरी लागू गरेको छ ।

परिच्छेद -१

आदर्श गाउँपालिका

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस कार्यविधिको नाम "आदर्श गाँउपालिका स्वास्थ्य संस्था दर्ता, नवीकरण स्तरोन्नती तथा सेवा थप सम्बन्धी कार्यविधि, २०८२" रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भई स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पश्चात लागू हुनेछ ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :

क) **"अनुगमन समिति"** भन्नाले आदर्श गाउँपालिकाले गठन गर्ने अनुसूची–१ बमाजिमको समिति सम्झनु पर्छ।

ख) **"अनुमति प्रदान गर्ने निकाय"** भन्नाले दफा ३ मा उल्लिखित अनुमति प्रदान गर्ने निकाय सम्झनु पर्छ ।

ग) **"मन्त्रालय"** भन्नाले नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्छ ।

घ) **"प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचना"** भन्नाले प्रदेशमा रहने स्वास्थ्य क्षेत्र हर्ने मन्त्रालय वा विभाग सम्झनु पर्छ ।

ङ) **"अस्पताल"** भन्नाले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित सरकारी अस्पताल, निजी अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, सामुदायिक अस्पताल, गैरसरकारी अस्पताल वा सहकारी अस्पताल सम्झनु पर्छ ।

च) **"आयुर्वेद अस्पताल"** भन्नाले आयुर्वेद चिकित्सा पद्धतिमा आधारित भई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले आयुर्वेद चिकित्सा पद्धतिबाट उपचार गर्ने गरी सञ्चालन गरिएका नर्सिङ्ग होम, पञ्चकर्म अस्पताल समेतलाई जनाउँछ ।

छ) **"गैरसरकारी अस्पताल"** भन्नाले मुनाफारहित उद्देश्यले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने प्रयोजनका लागि प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त अस्पताल सम्झनुपर्छ ।

ज) **"डाइग्नोस्टीक सेन्टर"** भन्नाले निदानात्मक सेवाहरु जस्तैः प्रयोगशाला सेवा, रेडियो इमेजिङ जस्ता सेवाहरु प्रदान गर्न कानून बमाजिम दर्ता भई स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थालाई सम्झनु पर्छ ।

झ) **"निजी अस्पताल वा नर्सिङ्ग होम"** भन्नाले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले प्रचलित कम्पनी कानून बमोजिम स्थापना भइ अनुमति प्रदान गर्ने निकायबाट स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त निजी अस्पताल वा नर्सिङ्ग होम सम्झनु पर्छ ।

ञ) **"कन्सल्टेन्ट"** भन्नाले सम्बन्धित बिषयमा मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट स्नातकोत्तर उपाधि डिग्री वा डिप्लोमा प्राप्त गरेका वा तोकिए बमोजिमका विशेषज्ञ तालीम प्राप्त गरी सम्बन्धित काउन्सिलमा दर्ता भएका विशेषज्ञ चिकित्सक सम्झनु पर्छ ।

ट) **"सरकारी अस्पताल"** भन्नाले नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व रहने गरी सार्वजनिक हितका लागि स्थापना भएका वा हुने स्वास्थ्य सेवा प्रदायक अस्पताल सम्झनु पर्छ ।

<u>स्पष्टीकरण:</u> यस खण्डको प्रयाजनका लागि "आंशिक स्वामित्व" भन्नाले नेपाल सरकारको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत लगानीलाई सम्झनु पर्छ ।

ठ) **"सहकारी अस्पताल"** भन्नाले सहकारीका सिद्धान्त बमोजिम सहकारीका सदस्य समेतलाई स्वास्थ्य सेवा दिने उद्देश्यले सहकारी ऐन, २०७४ बमोजिम दर्ता भई अनुमति प्रदान गर्ने निकायवाट स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्ने अनुमति प्राप्त अस्पताल सम्झनु पर्छ ।

ड) **"सामुदायिक अस्पताल"** भन्नाले सम्बन्धित सरकारी निकायमा संस्था दर्ता भइ सामुदायिक लगानी र व्यवस्थापनमा सञ्चालन हुने गरी मुनाफा रहित उद्देश्य लिइ अनुमति प्रदान गर्ने निकायबाट स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त अस्पताल सम्झनु पर्छ ।

ढ) **"स्वास्थ्य क्लिनिक"** भन्नाले कुनै पनि व्यक्तिलाई स्वास्थ्य सम्बन्धी जाच गर्ने, उपचार सम्बन्धी आवश्यक परामर्श, एक स्थानबाट पाँचवटा भन्दा कम सेवा जस्तैः बहिरङ्ग सेवा, प्रयोगशाला, रेडियो इमेजिङ्ग, फिजियोथेरापी, खोप सेवा, परिवार नियोजन जस्ता सेवा उपलब्ध गराउनका लागि प्रचलित कानून बमाजिम दर्ता भएका संस्थालाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निजी क्लिनिक, आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सेवा समेतलाई जनाउँदछ ।

ण) **"पारामेडिक्स क्लिनिक"** भन्नाले रोगको निदान, रोगको उपचार, रोकथाम, आचार संहिता बमोजिम औषधिको सिफारिस तथा वितरण गराउनका लागि स्वास्थ्य व्यबसायी परिषदको दर्ता किताबमा चिकित्सा विषयमा तृतीय र द्धितीय श्रेणीमा दर्ता भएका CMA, HA ले यस निर्देशिकाअनुसार दर्ता भै सेवा संचालन सहमति लिएका क्लिनिक जनाउदछ ।

त) **"डि र ई वर्गको प्रयोगशाला"** भन्नाले जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०८१ मा उल्लेख अनुसार न्यूनतम सेवाहरु प्रदान गर्ने प्रयोगशाला सम्झनु पर्छ ।

आदर्श गाउँपालिका

थ) **"स्वास्थ्य संस्था"** भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई अनुमति प्रदान गर्ने निकायबाट स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त अस्पताल, स्वास्थ्य क्लिनिक, प्रयोगशाला जस्ता सेवाहरु सञ्चालन गर्ने संस्था सम्झनुपर्छ र सो शब्दले आयुर्वेद अस्पताल समेतलाई जनाउँछ ।

द) **"पोषण केन्द्र"** (Dietix Center) भन्नाले पोषण सम्बन्धी स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने प्रयोजनको लागि यसै कार्यविधि वा प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता तथा अनुमति प्राप्त संस्था सम्झनुपर्छ ।

ध) **"घरैमा दिईने स्वास्थ्य सेवा"** (Home Base Care) भन्नाले बिरामीहरुका लागि निजहरुको घरमा नै गई आवश्यक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने प्रयोजनको लागि यसै कार्यविधि वा प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता तथा अनुमति प्राप्त संस्था सम्झनुपर्छ ।

न) **"हस्पिस तथा प्यालिएटिभ सेवा"** (Hospice and Palliative Care) भन्नाले उपचारबाट निको नहुने रोग लागि मृत्युको मुखमा पुगेका व्यक्तिहरुलाई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने प्रयोजनको लागि यसै कार्यविधि वा प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता तथा अनुमति प्राप्त संस्था सम्झनुपर्छ ।

प) **"संस्था दर्ता गर्ने निकाय"** भन्नाले यस कार्यविधि बमोजिम स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन अनुमति लिनुपूर्व प्रचलित कानूनबमोजिम स्वास्थ्य संस्था दर्ता गर्ने निकाय सम्झनु पर्छ ।

फ) **"गैरसरकारी अस्पताल"** भन्नाले मुनाफा रहित उद्देश्यले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने प्रयोजनका लागि प्रचलित कानूनबमोजिम दर्ता भै अनुमति प्रदान गर्ने निकायबाट स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त अस्पताल सम्झनु पर्छ ।

ब) **"भवन संहिता"** भन्नाले भवन ऐन, २०५५ को दफा ३ को उपदफा (२) बमोजिम नेपाल सरकारबाट स्वीकृत राष्ट्रिय भवन संहिता सम्झनु पर्छ ।

भ) **"भवन निर्माण मापदण्ड"** भन्नाले भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड, २०६४ मा उल्लेखित मापदण्ड सम्झनु पर्छ र सो शब्दले स्वास्थ्य सम्बन्धी भवनका लागि छुट्टै मापदण्ड नभएका स्थानका हकमा अनुसूची–२ मा उल्लखित भवन निर्माण मापदण्ड समेतलाई जनाउँछ ।

म) **"होमियोप्याथिक"** भन्नाले होमियोप्याथिक चिकित्सा पद्धतिमा आधारित भई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्था सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन अनुमति प्रक्रिया

३. आदर्श गाउँपालिकाले तपशिलका स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति, इजाजतपत्र तथा नविकरण गर्न सक्नेछ :

१) १५ शैया सम्मको अस्पताल

२) स्वास्थ्य क्लिनिक, आयुर्वेद क्लिनिक, सोवारिग्पा(आम्ची) क्लिनिक, होमियोप्याथी क्लिनिक, फार्मेसी र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिकहरु

३) फिजियोथेरापी केन्द्र, पुर्नस्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक), प्राकृतिक उपचार केन्द्र, अकुपन्चर, अकुप्रेसर केन्द्र, युनानी उपचार केन्द्र, योग ध्यान तथा शारीरीक व्यायाम केन्द्र, परम्परागत सेवा क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिक तथा सेवा केन्द्रहरु,

४) जेरियाट्रिक परामर्श केन्द्र÷ज्येष्ट नागरिक सेवा केन्द्र, असहाय सेवा केन्द्र

५) "डि" र "ई" वर्गको प्रयोगशाला

६) पारामेडिक्स क्लिनिकहरु गाँउकार्यपालिकाको निर्णयअनुसार ।

७) १५ शैयाको अस्पताल दर्ता गर्नका लागि यस गाँउपालिक को कार्यपालिकाले प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचना वा मन्त्रालयमा सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

८) यस गाँउपालिकामा स्वास्थ्य संस्था दर्ता वा स्तरोन्नती भए पछि सोको विवरण तोकिएको ढांचामा प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचनालाइ दिनुपर्ने छ ।

४. पूर्वाधार निर्माण मनसाय पत्रका लागि निवेदन दिनु पर्ने :

१) यस कार्यविधि बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, स्वास्थ्य सेवा विस्तार वा स्तरोन्नति गरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न इच्छुक स्वास्थ्य संस्थाले आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने प्रयोजनका लागि अनुसची–३ बमोजिमको ढाँचामा मनसाय पत्रका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा आदर्श गाउँपालिकाले निवेदन प्राप्त भएको पन्ध्र दिनभित्र देहायका विवरणहरु परीक्षण गर्ने प्रयोजनका लागि अनुगमन समिति खटाउन सक्नेछः–

क) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्थाका व्यावसायिक कार्य योजना,

ख) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्था रहने स्थानको उपयुक्तता र जग्गाको पर्याप्तता,

ग) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन,

घ) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्थाले सेवा पुऱ्याउने क्षेत्र, सो क्षेत्रको जनसंख्या÷जनघनत्व,

ङ) प्रस्तावित स्वास्थ्य संस्थाले सेवा पुऱ्याउने क्षेत्रमा अन्य अस्पतालहरुको अवस्थिति र प्रस्तावित अस्पतालले पुऱ्याउने थप योगदान,

३) अनुगमन समितिले उपदफा (२) मा उल्लेखित विषयहरुको विश्लेषण गरी स्पष्ट राय सहितको प्रतिवेदन तीस दिनभित्र आदर्श गाउँपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि सो प्रतिवेदनका आधारमा पूर्वाधार निर्माणका लागि अनुमति दिनु उपयुक्त हुने देखिएमा प्रतिवेदन प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र आदर्श गाउँपालिकाले बढीमा तीन वर्षसम्मको समयावधि दिइ पूर्वाधार निर्माणका लागि निवेदकलाई मनसाय पत्र (Letter of Intent) प्रदान गर्न सक्नेछ ।

५) उपदफा (४) बमोजिमको अवधिभित्र मनासिव कारण परी पूर्वाधार निर्माण गर्न नसकेको भनी समयावधि थपका लागि सम्बन्धित अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाले अनुरोध गरेमा आदर्श गाउँपालिकाले त्यस्ता अस्पताललाई बढीमा दुई वर्षमा नबढ्ने गरी पूर्वाधार निर्माणका लागि समयावधि थप गर्न सक्नेछ ।

६) घर, कोठा बहालमा लिई स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्ने भएमा घर बहाल सम्झौता पत्र र भवन स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय भवन संहिता बमोजिम उपयुक्त छ भन्ने सम्वन्धि सिफारिस पत्र पेश गर्नु पर्नेछ ।

५. सञ्चालन अनुमति/इजाजतपत्र दिने:

१) दफा ४ बमोजिम पूर्वाधार निर्माण कार्य सम्पन्न भएपछि सो पूर्वाधार तयार भएको व्यहोरा सहित सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक कागजातहरु संलग्न गरी अनुसूची ४ बमोजिमको ढाचामा आदर्श गाउँपालिका समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ । तर स्वास्थ्य क्लिनिक, रेडियो इमेजिङ सेवा स्थापना तथा सञ्चालन अनुमतिका लागि अनुसूची ५ बमोजिमको ढाचामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा आदर्श गाउँपालिकाले निवेदन प्राप्त गरेको मितिले सात दिनभित्र अनुगमन समिति खटाउनु पर्नेछ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम खटिएका अनुगमन समितिले पन्ध्र दिनभित्र स्थलगत निरीक्षण गरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्रदान गर्न उपयुक्त भए नभएको राय सहितको प्रतिवेदन आदर्श गाउँपालिकाको कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

४) आदर्श गाउँपालिका कार्यपालिकाबाट स्वीकृत उपदफा (३) बमोजिम अनुगमन समितिको प्रतिवेदनका आधार र यस कार्यविधिमा उल्लेखित अन्य मापदण्ड पुरा गरेका स्वास्थ्य संस्थालाई आदर्श गाउँपालिकाले अनुसूची – ७ बमोजिमको ढाँचामा स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति/इजाजतपत्र दिन सक्नेछ । अनुमति/इजाजतपत्र प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले प्रत्येक तिन वर्षमा नविकरण गर्नु पर्नेछ ।

५) यस दफा बमोजिम स्वास्थ्य संस्थालाई स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति दिने नदिने सम्बन्धमा उपदफा (३) बमोजिम अनुगमन समितिको प्रतिवेदन प्राप्त भएका मितिले पन्ध्र दिन भित्र निर्णय गरी सक्नु पर्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

६) यो कार्यविधि प्रारम्भ हुदाका बखत संस्था दर्ता गर्ने निकायमा दर्ता भएका तर दफा (५) बमोजिम अनुमतिका लागि निवेदन नदिई सञ्चालन गरिरहेका स्वास्थ्य संस्थाले अनुसूची—७ मा उल्लेख भए बमोजिमको दस्तुर लिई एक पटकका लागि कार्यविधि बमोजिमको प्रकृया पूरा गरी सञ्चालन अनुमति दिन सकिनेछ ।

७) उपदफा (२) (३) र (५) बमोजिम तोकिएको म्यादभित्र आदर्श गाउँपालिका वा अनुगमन समितिले कार्य सम्पन्न नगरेमा अनुमतिका लागि निवेदन दिने स्वास्थ्य संस्थाले एकतह माथिल्लो निकायमा उजुर गर्न सक्नेछ । यसरी प्राप्त भएको उजुरी सम्बन्धमा सम्बन्धित माथिल्लो निकायले उपदफा (२), (३) र (५) मा तोकिएको म्यादमा नबढने गरी शीघ्र अनुगमनको व्यवस्था मिलाई सञ्चालन अनुमतिको व्यवस्था गरिदिन सक्नेछ ।

६. थप सेवा विस्तार गर्न वा शाखा स्थापना गर्न अनुमति लिनु पर्ने: स्वास्थ्य संस्थाले आफूले सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति पाएका सेवाको अतिरिक्त थप सेवा विस्तार गर्न वा शाखा स्थापना गरी सेवा सञ्चालन गर्न चाहेमा आदर्श गाउँपालिकाबाट यस कार्यविधि बमोजिमको प्रकृया पुरा गरी अनुमति प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

७. पुनः अनुमति प्राप्त गर्न निवेदन दिनु पर्ने : (१) यो निर्देशिका प्रारम्भ हुँदा का बखत सञ्चालन स्वीकृति लिएका स्वास्थ संस्थाले यस निर्देशिका बमोजिम तोकिएको पूर्वाधार तथा मापदण्ड कार्यन्वयन प्रयोजनका लागि यो निर्देशिका प्रारम्भ भए पछि तोकिएको अवधि भित्र पूर्वाधार तयारी योजना (भवन प्रबलीकरण वा नयाँ निर्माण योजना) सहित निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा त्यस्ता स्वास्थ्य संस्था लाई यस निर्देशिका बमोजिम तोकेका पूर्वाधार पुरा गर्नका लागि तीन वर्ष र मापदण्ड कायम गर्नका लागि एक वर्षको समयावधि दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम समयावधि थप भएका स्वास्थ्य सस्थाले प्रत्येक छ/छ महिनामा प्रगति प्रतिबेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) प्रबलिकरण हुन अस्पताल वा नयाँ निर्माण गर्न अनुमति लिई साविकको भवनबाट सेवा दिइरहेका स्वास्थ्य सस्थाले निर्माण अवधि भरका लागि भवन को कारण वा अस्पताल का औजार उपकरणले हुने सक्ने दुर्घटना का लागि शैया क्षमता बराबरको संख्या मा प्रतिव्यक्ति पचास हजार रुपैया बराबरको सामुहिक दुर्घटना बीमा कोव्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम को प्रकृया पुरा गरेका स्वास्थ्य सस्थालाई दफा ५ बमोजिम स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न अनुमति प्रदान गरिनेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम अनुमतिका लागि निवेदन नदिने, निवेदन दिए पनि अनुमति नपाउने वा निर्धारित अबधि भित्र पूर्वाधार वा मापदण्ड कायम नगर्ने स्वास्थ्य सस्थाको अनुमति रद्द हुनेछ ।

८. अनुमति दस्तुर बुझाउनु पर्ने : स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, सेवा विस्तार वा स्तरोन्नति गर्न अनुमति प्राप्त भएमा सम्बन्धित स्वास्थ्य सस्थाले अनुसूची ८ मा उल्लेख भए बमोजिमको अनुमति दस्तुर आदर्श गाउँपालिकालाई बुझाउनु पर्नेछ ।

९. नवीकरण गराउनु पर्ने :

१) यस कार्यविधि बमोजिम स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले सेवा सञ्चालन अनुमतिको अवधि समाप्त हुने मिति भित्र आदर्श गाउँपालिका समक्ष अनुसूची ९ बमोजिम

आदर्श गाउँपालिका

नवीकरणका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ । आदर्श गाउँपालिकाले अनुमतिको अवधि समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र आवश्यक जाँचबुझ गरि नवीकरण गर्नु पर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा आदर्श गाउँपालिकाले अनुसूची ८ मा उल्लेख भए बमाजिमको दस्तुर लिई तिन वर्षका लागि स्वास्थ्य संस्थालाई सेवा सञ्चालन अनुमतिको नवीकरण गरिदिन सक्नेछ ।

३) उपदफा (१) बमोजिमको अवधिभित्र मनासिब कारण परी निवेदन पेश गर्न नसकेको भनी कारण खुलाई थप तीन महिनाभित्र निवेदन पेश गरेमा दोब्बर नवीकरण दस्तुर लिई आदर्श गाउँपालिकाले सेवा सञ्चालन अनुमति नवीकरण गरिदिन सक्नेछ ।

४) उपदफा (२) वा (३) बमाजिमको अवधि भित्र नवीकरणका लागि निवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थाको सेवा सञ्चालन अनुमति÷इजाजतपत्र स्वतः खारेज हुनेछ र सोको जानकारी माथिल्लो निकायमा दिनु पर्नेछ ।

५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा उल्लेख गरिएको भयता पनि या उपदफा प्रारम्भ हुँदाका बखत सम्म अनुमति नविकरण नगरेका स्वास्थ संस्थाले तोकिएको समय भित्र अनुमति का लागि निबेदन नदिएमा अनुसूची- ६ मा उल्लेखित भए बमोजिम को दस्तुरको अतिरिक्त पाँच गुणा बढी नबिकरण दस्तुर लिई एक पटक का लागि निर्देशिका बमोजिम को प्रकृया पुरा गरी त्यस्ता अनुमति नविकरण गरिदिन सकिने छ ।

१०. गुणस्तर तथा मापदण्ड अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था :

१) स्वास्थ्य संस्थाले आफूले प्रदान गरेका सेवाहरुको यस कार्यविधिमा उल्लेखित मापदण्ड बमाजिमको गुणस्तर भए नभएको सम्बन्धमा प्रत्येक बर्ष परीक्षण (स्वः मल्याङ्कन) गराइ सोको प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र आदर्श गाउँपालिका समक्ष अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको अवधि भित्र प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई सो प्रतिवेदन पेश गर्न आदर्श गाउँपालिकाले निर्देशन दिन सक्नेछ ।

३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि आदर्श गाउँपालिका, प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचना र मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार जोखिम, भौगोलिक अवस्थिति, बिरामीको चाप,

शल्यक्रियाको संख्या, वित्तीय लगानीको आधारमा नमुना छनौट गरी स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गरेका सेवाको गुणस्तर तथा यस कार्यविधिको मापदण्ड पुरा गरे नगरेको सम्बन्धमा निरीक्षण तथा अनुगमन गर्न वा गराउन सक्नेछ ।

४) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचना तथा मन्त्रालयले जुनसुकै निकायबाट सेवा सञ्चालन अनुमति प्राप्त गरेको अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्था र अनुमति प्रदान गर्ने निकायको समेत अनुगमन गर्न सक्नेछ ।

५) उपदफा (३) वा (४) बमोजिम नियमित वा आकस्मिक अनुगमन गर्दा ताकिएको गुणस्तर वा पूर्वाधार पूरा नगरी सेवा सञ्चालन गरेको पाईएमा त्यस्ता संस्थालाई तत्काल सुधारका लागि बढीमा तीन महिनाको म्याद दिई सुधारको मौका दिन सकिनेछ ।

६) यस दफा बमोजिम निरीक्षण तथा अनुगमनका क्रममा दिएका निर्देशन पालना नगर्ने, यस कार्यविधि बमोजिमको गुणस्तर तथा पूर्वाधार मापदण्ड पुरा नगर्ने वा गुणस्तर परीक्षणको वार्षिक प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई सम्बन्धित आदर्श गाउँपालिकाले त्यस्ता स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गरि आएका सेवा पूर्ण वा आंशिकरुपमा तत्काल बन्द गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

७) उपदफा (६) बमोजिम स्वास्थ्य संस्थालाई कारबाही गर्नु पूर्व सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थालाई मनासिब माफिकको सफाइ पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

८) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि अन्य प्रचलित कानून बमोजिम गरिने अनुगमनलाई यो व्यवस्थाले सीमित गर्ने छैन ।

९) स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन सम्बन्धी अनुमति लिन प्रक्रिया प्रारम्भ नगरेका स्वास्थ्य संस्थामा कुनै पनि चिकत्सक, नर्स, वा स्वास्थ्यकर्मीले क्लिनिकल प्राक्टिस गर्न पाउने छैन । कुनै चिकित्सक, नर्स वा स्वास्थ्यकर्मीले त्यस्तो संस्थामा क्लिनिकल प्राक्टिस गरेमा निजलाई कारवाहीका लागि सम्बन्धित परिषद लेखी पठाईनेछ ।

११. निवेदन दिन सक्ने :

१) दफा १० को उपदफा (७) बमोजिम दिएको आदेश वा अनुगमन समितिले यस कार्यविधि बमोजिम पेश गरेको अनुगमन प्रतिवेदन उपर चित्त नबुझ्ने स्वास्थ्य संस्थाले त्यस्तो प्रतिवेदन

आदर्श गाउँपालिका

पेश भएको मितिले १५ दिनभित्र चित्त नबझ्नुको स्पष्ट आधार र कारण सहित पुनरावलोकनका लागि माथिल्लो निकाय समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ । सो निकायको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

१२. स्वास्थ्य संस्था गाभिई सेवा सञ्चालन गर्न सक्ने: स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरीय, प्रभावकारी तथा सुविधायुक्त बनाउन सञ्चालनमा रहेका एक भन्दा बढी स्वास्थ्य संस्थाहरु एक आपसमा गाभिई सेवासञ्चालन गर्न चाहेमा सेवा सञ्चालन गर्न आदर्श गाउँपालिका समक्ष त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थाहरुले संयुक्तरुपमा निवेदन दिन सक्नेछन ।

१३. अनुमति खारेजी तथा कारवाही सम्बन्धि ब्यवस्थाः

१) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि आदर्श गाउँपालिकाले स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन सम्बन्धी अनुमति लिन वा अनुमति नवीकरण गर्नका लागि एक पटकका लागि निश्चित समय अवधि दिई सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधिभित्र स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन सम्बन्धी अनुमति नलिने स्वास्थ्य संस्थाको र दफा ९ बमोजिमको अवधिभित्र अनुमति नवीकरण नगर्ने स्वास्थ्य संस्थाको अनुमति स्वतः खारेज हुनेछ ।

परिच्छेद ३

स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन तथा गुणस्तर सम्बन्धी व्यवस्था

१४. स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन:

१) यस कार्यविधि बमोजिम अनुमति नलिई कसैले पनि स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्नु हुदैन ।

२) कसैले यस कार्यविधि बमोजिम अनुमति नलिई स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गरेको पाइएमा सो कार्य रोक्न तथा त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थालाई आवश्यक कानूनी कारवाहीका लागि सोझै गृह मन्त्रालयमा वा जिल्ला प्रशासन कार्यालय मार्फत लेखी पठाउनेछ र त्यस्तो संस्थाको सञ्चालकलाई भविष्यमा स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन अनुमति प्रदान नगर्ने गरी अभिलेख समेत राखिनेछ ।

३) स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो उद्देश्य र क्षमता अनुसार आदर्श गाउँपालिका बाट अनुमति लिई देहायका सेवाको समुचित व्यवस्था गरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछः

क) आकस्मिक सेवा,

ख) बहिरङ्ग सेवा,

ग) अन्तरङ्ग सेवा,

घ) निदानात्मक सेवा (प्रयोगशाला, रेडियो इमेजिङ आदि),

ङ) शल्यक्रिया सेवा,

च) सघन उपचार सेवा,

छ) प्रबद्र्धनात्मक तथा प्रतिरोधात्मक सेवा,

ज) विशेषज्ञ सेवा,

झ) फार्मेसी सेवा,

ञ) रक्त सञ्चार सेवा,

ट) फिजियोथेरापी सेवा,

ठ) शवगृह व्यवस्था,

ड) अस्पताल व्यवस्थापन,

ढ) वातावरण व्यवस्थापन,

ण) स्वास्थ्य संस्थाबाट निष्काशित फोहरमैला व्यवस्थापन ।

१५. गुणस्तर सुनिश्चितता सम्बन्धी मापदण्ड :

१) स्वास्थ्य संस्थाले दफा ३ बमोजिमको स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्दा देहायका गुणस्तरको सुनिश्चितता गर्नुका साथै देहायमा उल्लेखित मापदण्डहरुको समेत पालना गरेको हुन पर्नेछ :

क) बहिरङ्ग विभागमा आउने बिरामीको चापका आधारमा बिरामी दर्ता, विशेषज्ञ परामर्श, निदानात्मक सेवाहरु र औषधी कक्षमा छिटो छरितो सेवा दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

ख) स्वास्थ्य संस्थामा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेका मापदण्ड बमोजिम संक्रमण रोकथाम (infection prevention) को व्यवस्था हुन पर्नेछ र सोको नियमित र प्रभावकारी अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

ग) स्वास्थ्य संस्थाले विभिन्न ईकाइबाट प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवाहरु स्तरीय रुपमा सञ्चालन गर्न कार्यसञ्चालन निर्देशिका (Standard Operating Manual) तयार गरी लागु गर्नु पर्नेछ ।

घ) स्वास्थ्य संस्थाले बहिरङ्ग सेवा प्रदान गर्ने चिकित्सकहरु उपलब्ध हुने समय तालिका (दिन र बार खुल्ने गरी) सबैले देख्ने ठाउँमा राखिएको हुनु पर्नेछ ।

ङ) स्वास्थ्य संस्थाले उपलब्ध गराउने भनिएका विशेषज्ञ सेवा सम्बन्धित बिशेषज्ञ चिकित्सकबाट प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

च) बिरामीले आफूले सेवा लिन चाहेका चिकित्सकबाट सेवा लिन पाउने व्यवस्था सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।

छ) बिरामी वा बिरामीको रेखदेख गर्ने व्यक्तिलाई रोग र उपचार पद्धतिबारे स्पष्ट जानकारी दिने व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

ज) अस्पताल परिसर तथा सेवा दिने कक्षहरु नियमित रुपमा सफा सुग्घर राखिएको हुनु पर्नेछ ।

झ) सबैले देख्ने स्थानमा उजुरी पेटिका राखिएको हुनु पर्नेछ ।

ञ) जनगुनासो व्यवस्थापनका लागि गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकी जनगुनासो तथा पर्न आएका उजुरी समाधान गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनु पर्नेछ । साथै समाधान हुन नसक्ने भएमा सोको कारण सम्बन्धित व्यक्तिलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

ट) बिरामीले संस्थाबाट सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने शुल्क, प्रकृया तथा अवधि समेत खुलाएको सेवाग्राही/बिरामी बडापत्र (Client/Patient Charter) स्वास्थ्य संस्थामा नेपाल सरकारले तोकेको अनुसूची–१० को ढाचामा तयार गरी सबैले देखिने गरी राख्नु पर्नेछ र सोही अनुरुप सेवाको सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ ।

ठ) स्वास्थ्य संस्थामा आउने बिरामीलाई आवश्यक पर्ने जानकारी उपलब्ध गराउन सोधपुछ वा सहायता कक्षको व्यवस्था गरी सेवाग्राहीलाई आवश्यक जानकारी दिने व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ ।

ड) सेवा प्रदायक चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीहरुको सुरक्षाका लागि विभिन्न सरुवा रोग विरुद्धका खोप तथा व्यक्तिगत सुरक्षा व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ ।

ढ) हरेक स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुको सेवा शर्त सम्बन्धी विनियम बनाएको हुनु पर्नेछ।

ण) स्वास्थ्य संस्थाले नेपाल सरकारबाट सञ्चालित सेवा वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको प्रोटोकल÷मापदण्ड÷निर्देशिका अनिवार्य रुपमा पालना गरेको हुनु पर्नेछ ।

त) अस्पतालले चाबीसै घण्टा चिकित्सक तथा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट आकस्मिक सेवा दिएको हुनु पर्नेछ ।

थ) अस्पतालमा रहेका आकस्मिक शैया क्षमताका आधारमा चिकित्सक तथा अन्य स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ र सोको विवरण अनुसुची ११ बमोजिमको ढाचामा सबैले देख्ने ठाउमा राख्नु पर्नेछ ।

द) आकस्मिक विभागवाट बिरामी भर्ना गर्ने, रिफर गर्ने, बिरामीको रेफरल प्रकृया र बिरामी सार्ने पद्धति स्पष्ट परिभाषित भएको हुनुपर्नेछ र सोको व्यहोरा अनुसूची–११ बमोजिमको ढाचामा सबैले देख्ने ठाँउमा राख्नु पर्नेछ ।

ध) अस्पतालमा उपचारका लागि आउने विपन्न, असहाय, बेवारिसे बिरामीका लागि कुल शैयाको दश प्रतिशत शैया छुट्याई निःशुल्क उपचार अनिवार्य रुपमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

न) खण्ड (ध) बमोजिम उपलब्ध गराएको उपचार सेवाको अभिलेख राखी सोको प्रतिवेदन आदर्श गाउँपालिकाको कार्यालयमा मासिक रुपमा पठाउनु पर्नेछ ।

प) अस्पतालहरुमा ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई विशेष किसिमका सुविधाको व्यवस्था हुनुपर्ने र आवश्यक मात्रामा शैया छुट्याउनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

फ) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गरिने भवन र अन्य पूर्वाधार भवन संहिता र सम्बन्धित क्षेत्रको भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड अनुरुप हुनु पर्नेछ ।

ब) अस्पतालले विपद व्यवस्थापनको कार्ययोजना बनाएको हुनु पर्नेछ । सो कार्यका लागि सम्पर्क व्यक्ति तोकी सोको जानकारी गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र जिल्ला समन्वय समितिमा दिनु पर्नेछ ।

भ) अस्पतालले सूचना अधिकारी तोक्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ४

अस्पताल सम्बन्धी मापदण्डहरू

१६. अस्पताल सम्बन्धी मापदण्डहरुको विस्तृत विवरणः स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन तथा स्तरोन्नती मापदण्ड सम्बन्धी निर्देशिका, २०७० (संशोधन सहित) बमोजिम हुनेछ ।

(१) अस्पतालले सेवा सञ्चालनगर्दा देहायबमोजिमको पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्डहरू पूरा गरेको हुनुपर्नेछ :-

क) अस्पताल रहने स्थान धुवा, धुलो, ध्वनि, जलतथा जमिन प्रदुषणबाट मुक्त भएको ।

ख) अस्पताल रहने क्षेत्र र हाताभित्र उपयुक्त सुरक्षाको व्यवस्था भएको ।

ग) अस्पताल स्थापना हुने स्थान सडक यातायातको पहुंच भएको ।

घ) पानी, विजुली र सञ्चार सुविधा उपलब्ध भएको ।

ङ) सवारी साधन पार्किङका लागि पर्याप्त व्यवस्था भएको ।

च) अस्पताल परिसरमा स्वस्थ्कर वातावरणका लागि वक्षारोपण तथा बगैचाको व्यवस्था भएको ।

छ) जोखिमपूर्ण फोहर व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त प्रविधिको व्यवस्था गर्नुका साथै, स्वास्थ्य संस्था जन्य फोहरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय मापदण्ड तथा कार्यसञ्चालन विधि- २०८१, फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ र फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७० बमोजिम फोहर व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पूर्वाधार व्यवस्था मिलाएको।

आदर्श गाउँपालिका

(२) आकस्मिक सेवाका लागि देहायबमोजिमको पुर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछः-

(क) कुल शैया क्षमताको कम्तिमा दश प्रतिशतका दरले आकस्मिक कक्षमा शैयाहरू उपलब्ध हुनु पर्नेछ । आकस्मिक सेवाका लागि छुट्याएको शैयालाई देहायअनुरुप वर्गीकरण गरी सेवादिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ :-

१) Red (R)- अति सिकिस्त बिरामीको सेवादिने

२) Yellow (Y)- सिकिस्त बिरामीको सेवादिने,

३) Green (G)- सामान्य बिरामीको सेवादिने,

४) Black (B)- मृत्यु भईसकेका बिरामीलाइ राख्ने

५) Observation Room/ Bed- अनिवार्य हुनुपर्नेछ

(ख) आकस्मिक कक्ष सञ्चालन गर्दा अल्ट्रासाउण्ड, एक्सरे इमेजिङ सेवा, प्रयोगशाला, ओ.पी.डी., ओ.टी. तथा अन्य वार्डहरूमा समेत सजिलै बिरामी ल्याउन लैजान सकिने (व्हिलचेर/ट्रली, स्टेचर) गरी सञ्चालनमा ल्याएको हुनु पर्नेछ ।

(ग) आकस्मिक कक्षमा प्रतिक्षालय, शौचालय, ट्रायज (Triage Room) चेन्जिङ्ग रुम, (Medico-legal Case) जस्तै Rape Victim आदिको लागि गोपनियता सुनिश्चित हुने कोठाको समेत व्यवस्था भएको हुनु पर्नेछ ।

(घ) चौबीसै घण्टा आकस्मिक सेवादिने व्यवस्था मिलाएको हुनु पर्नेछ ।

(ङ) पन्ध्र शैया क्षमताका अस्पतालमा आकस्मिक सेवाका लागि दक्ष स्वास्थ्यकर्मी चौबीसै घण्टा र चिकित्सक अनकल (On call) मा उपलव्ध हुने व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

(च) आकस्मिक विभागबाट बिरामी भर्ना गर्ने, रिफर गर्ने बिरामीको रेफरल प्रकृया तथा बिरामी सार्ने पद्धति स्पष्टरुपमा परिभाषित रहेको हुनु पर्नेछ ।

(छ) प्रकोपजन्य रोगहरु, प्राकतिक प्रकोप जस्ता पक्षहरुलाई विचार गरी आकस्मिक उपचार सेवाका लागि संस्थाले विपत-व्यवस्थापन योजना बनाएको हुनु पर्नेछ ।

(३) बहिरंग विभागका लागि देहाय बमोजिमको पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ :-

(क) अस्पतालबाट प्रदान हुने प्रत्येक सेवाका लागि ओ.पी.डी.कक्षको व्यवस्था मिलाएको।

(ख) उपलब्ध भएका चिकित्सकहरु मध्ये सेवाग्राहीले उपलब्ध भएसम्म रोजेको चिकित्सक संग परीक्षण गर्न पाउने व्यवस्था भएको ।

(४) अन्तरंग विभागका लागि देहाय बमोजिमको पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ :-

(क) अस्पतालमा शल्यक्रिया पश्चात पनि विरामीको अवस्था स्थिर नभएसम्म उक्त शल्यक्रिया गर्ने समूह तथा सर्जन चिकित्सक र एनेस्थेसियोलोजिष्ट अस्पतालमा रहिरहनु पर्ने र तत्पश्चात पनि सर्जरीको प्रकृति हेरी आवश्यक परेको खण्डमा तत्काल उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउन पर्ने ।

(ख) नर्सिङ्ग ड्युटी स्टेशनबाट प्रत्येक बिरामीको प्रत्यक्ष निगरानी हुने व्यवस्था गर्नुपर्ने । उक्त सुविधा नभएमा प्रत्येक बिरामीको शैयामा कल बेल राख्नु पर्ने।

(५) एलाईड हेल्प तथा निदानात्मक सेवाका लागि देहायबमोजिमको पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ :-

(क) प्रत्येक किसिमका परीक्षणको लागि राष्ट्रिय जन स्वास्थ्य प्रयोगशाला नीति अनुरुपको प्रयोगशालाको व्यवस्था भएको हुनु पर्ने ।

(ख) रेडियो डाइग्नोसिस, अल्ट्रासाउण्ड, एक्सरे फिल्मलोडिङ, अनलोडिङ तथा प्रोसेसिङ लगायतका इमेजिङ सेवा कक्षहरू ओ.पी.डी तथा वार्डहरुलाई समेत सजिलै विरामी ल्याउन लैजान सकिने (व्हीलचेयर/ट्रली,स्टेचर) गरी संचालनमा ल्याएको हुनुपर्ने।

(ग) यस्ता सेवाप्रदान गरिने कोठाहरूमा प्रतिक्षालय, शौचालय, चेन्जिङ रुमको समेत व्यवस्था भएको हुनुपर्ने ।

(६) औषधि पसल (Pharmacy) का लागि देहाय बमोजिमको पूर्वाधार मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ :-

(क) अस्पताल हाताभित्र औसधि पसलको व्यवस्था अस्पताल फार्मेसी सेवा निर्देशिका, २०७० बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(ख) चौबिसै घण्टा फार्मेसी सञ्चालनका लागि फार्मेसी विषय अध्ययन गरेको दक्षजनशक्तिको व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

(ग) फार्मेसी कक्षमा औषधिको गुणस्तरमा ह्रास नहुने गरी सुरक्षित भण्डारण गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने । साथै ताप संवेदनशील औषधि तथा भ्याक्सिनको भण्डारण तोकिएको तापक्रममा भण्डारण हुनुपर्ने ।

(घ) उपचारमा प्रयोग गरिने लागू औषधहरु (Narcotic drugs) लागू औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाले चिकित्सकको लिखित प्रेस्क्रीप्सन अनुसार मात्र वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनु पर्नेछ । साथै औषधिको आम्दानी तथा वितरणको अभिलेख राख्नु पर्ने छ ।

(ङ) म्याद नाघेका औषधिहरु नियमित रुपमा नेपाल सरकार को स्वास्थ्य जन्य एवं औषधि जन्य फोहोर मैला व्यवस्थापनमा उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम र नभएको खण्डमा विश्व स्वास्थ्य संगठनको निर्देशिका बमोजिमको विधि अपनाई नष्ट गर्न पर्नेछ ।

(च) आकस्मिक सेवा का लागि चाहिने आवश्यक औषधिहरु चौबिसै घण्टा उपलब्ध हुने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

(छ) अस्पताल ले बाह्य व्यक्ति वा संस्थालाई फार्मेसी सेवा संचालन गर्न दिएको अवस्थामा सो व्यक्ति वा संस्थाले पनि अस्पतालले पालना गर्नुपर्ने माथि उल्लेख भएका सम्पूर्ण शर्तहरु अनिवार्य रुपमा पालना गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनु पर्ने ।

(ज) औषधीको खुद्रा मूल्यमा छुटको व्यवस्था भएमा सबैले देख्ने गरी सूचना टाँस गर्नुपर्नेछ।

(झ) भवन संहिता मा उल्लेखित मानदण्ड अनुरुप औषधि पसल सञ्चालन हुने भवन निर्माण भएको हुनु पर्ने ।

(७) अस्पताल व्यवस्थापन (Hospital Management) का लागि देहाय बमोजिमको पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड पूरा गरेकोहुनु पर्नेछ :-

(क) सोधपुछ तथा गुनासो सुनुवाई कक्ष :

(१) सेवाग्राही हरूको सुविधाको लागि आवश्यक कर्मचारी सहितको सोधपूछ कक्षको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(२) अस्पतालले प्रदान गर्ने सेवाका विषयमा सेवाग्राहीको गुनासो सुनुवाइ गर्ने उचित प्रवन्ध मिलाइएको हुनु पर्ने ।

(ख) सूचना संप्रेषणः

(१) अस्पताल भित्र प्रभावकारी सूचना सम्प्रेषणका लागि आन्तरिक टेलिफोन कल (Intercom) को व्यवस्थाका साथै आवश्यक आधुनिक संयन्त्रको समुचित प्रयोग हुनुपर्ने ।

(२) प्रहरी, एस्बुलेन्स, दमकल जस्ता सेवा लगायतका आकस्मिक सेवाका टेलिफोन नम्बरहरु स्पष्ट देखिने गरी राखु पर्ने ।

(ग) पानी वितरणः

(१) अस्पतालमा बिरामी र अन्य व्यक्तिहरुका लागि चौबीसै घण्टा शुद्ध पानी विश्व स्वास्थ्य संगठनले तोके अनुरुपको आपूर्ति हुनु पर्ने ।

(२) अस्पताल द्वारा वितरण हुने पानीको गुणस्तर परिक्षण ६/६ महिनामा गराई अभिलेख राखिएको हुनुपर्ने । बहिरंग, नर्सिङ कक्ष, अन्तरंग, अपरेशन थिएटर र आपतकालीन कक्षहरु मा पानी व्यवस्था हुनु पर्ने ।

(घ) विद्युत आपूर्तिः

(१) अस्पताल क्षेत्रीय र सबै विभागहरूमा चौबीसै घण्टा विद्युतआपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्ने । साथै लोडसेडिङको समयमा विद्युत आपूर्ति गर्न अटोमेटिक व्याक अप सिष्टम स्थापना गरेको हुनुपर्ने ।

(२) ओ.टी., इमर्जेन्सी कक्ष लगायत का संवेदनशील कक्षहरूमा आपतकालीन विद्युत व्याक-अप सिष्टम राखेको हुनुपर्ने ।

(ङ) सरसफाई तथा शौचालय व्यवस्था :

(१) अस्पतालको सम्पूर्ण क्षेत्र सधैं सफा राख्नु पर्नेछ ।

(२) अस्पतालमा देहायबमोजिमको सेवा दिइने कक्षहरु वा क्लिनिकमा शौचालयको व्यवस्था हुनु पर्नेछः

(क) आकस्मिक कक्ष

(ख) लेवर रुम

(ग) प्याथोलोजी सेवा

(घ) बहिरंग विभाग - आवश्यकता अनुसार महिला र पुरुषका लागि अलगअलग)

(ङ) प्रति छ बेडको जनरल सेवामा एक

(च) महिला तथा अपाङ्गताका लागि अलगै

(छ) क्याविन तथा डबल रुमका लागि (एटेच भएको)

(ज) डाक्टर तथा स्टाफका लागि आवश्यकतानुसार

(३) अस्पताल हाताभित्र सेवाग्राही तथा सेवा प्रदायकका लागि पर्याप्त पानी र साबुन सहितको शौचालयको ब्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

(४) शौचालय सधै सफा राख्ने व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ ।

(च) मर्मत सम्भार व्यवस्था :

(१) अस्पतालले प्रयोग गर्ने उपकरण तथा औजारहरू समयमानै मर्मतको व्यवस्था हुनु पर्नेछ । साथै ठूला र गम्भीर प्रकृतीका औजार उपकरणहरुको कम्पनीले

निर्दिष्ट गरेको मर्मत अवधिअनुसार मर्मत सम्भार कार्ययोजना बनाई सोही अनुसार मर्मत गरेको हुनु पर्नेछ ।

(२) अस्पतालको भवन, सवारी साधन, मेसिनरी औजार, यन्त्र, उपकरण, विद्युतीय उपकरण र अन्य विद्युतीय उपकरणहरूको नियमित मर्मत संभार गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनु पर्नेछ ।

(छ) बिरामी कुरुवालाई सुविधाः (१) अस्पतालको वार्ड तथा अन्य उपचार दिने स्थानमा आवश्यकता अनुसार बिरामीको साथमा रहने एक जना कुरुवालाई बस्न सक्ने प्रवन्ध हुनु पर्नेछ ।

(ज) लण्ड्री व्यबस्थाः

(१) अस्पतालमा प्रयोग हुने एप्रोन, पन्जा, टोपी, जुत्ता, तन्ना, तकिया, खोल, रुमाल जस्ता लुगा कपडा धुनको लागि लण्ड्री को व्यवस्था भएको हुनु पर्ने ।

(२) अस्पताच भर्ना भएका विरामीले लुगा धुने सुविधाको व्यवस्था भएको हुनु पर्ने ।

(झ) भण्डार (Store) व्यवस्थाः

(१) आपत्कालीन अवस्थामा प्रयोग हुने सामग्रीहरूको अलग्गै भण्डार कक्ष हुनुपर्ने । यस्तो भण्डारमा कम्तिमा एक महिनाको लागि अत्यावश्यक सामग्री स्टक राख्ने व्यवस्था हुनुपर्ने ।

(२) अस्पतालको लागि आवश्यक लत्ताकपडा, सरसफाइ सामग्री, औजार, उपकरण तथा औषधिको न्यूनतम मौज्दात रहनु पर्ने र सो सामग्रीहरुको उपयुक्त भण्डारणको (Refrigerator, Ventilation, A/C) आदि व्यवस्था गरेको हुनुपर्ने ।

(ञ) सुरक्षा व्यवस्थाः

(१) अस्पतालमा सुरक्षा व्यवस्था मिलाउन सुरक्षा गार्डको व्यवस्था भएको हुनुपर्ने।

(२) आपत्कालीन अवस्थाको लागि तत्काल सेवा प्रदान गर्न राज्यका सुरक्षा निकायसँग समन्वय कायम गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्ने ।

(ट) यातायातको व्यवस्थाः (१) अस्पतालले कम्तिमा रात्रीकालिन समयमा काम गर्ने कर्मचारीलाई आवतजावतको लागि यातायातको व्यवस्था अनिवार्य रुपमा मिलाउनुपर्नेछ ।

(ठ) स्थान तथा जग्गा पूर्वाधार :

(१) अस्पताल रहने स्थान (Location): अस्पताल रहने स्थान छनौट गर्दा पायक पर्ने गरी प्रदूषण मुक्त क्षेत्रको छनौट गर्न पर्नेछ ।

(२) अस्पताल सच्चालनको लागि आफ्नै स्वामित्वको पर्याप्त जग्गा हुनु पर्नेछ । आफ्नो जग्गा नभएको हकमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षका लागि जग्गा भाडामा लिई सो जग्गामा पूर्वाधार निर्माण गरी सञ्चालन मा ल्याउन सक्नेछ ।

(३) आफ्नो जग्गा नभएका पन्ध्र शैयाका अस्पतालले कम्तिमा पन्ध्र वर्षका लागि घर जग्गा भाडा (लिज) मा लिई सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ । तर भाडामा लिईएको भवन, भवन संहिताका मापदण्ड अनुरुप निर्माण भएको हुनु पर्छ ।

(ड) अस्पतालको भवन (Building):

(१) अस्पताल सेवा सञ्चालन गरिने भवनको नक्सा र डिजाइन भवन ऐन, २०५५ को दफा ११ मा भएको व्यवस्था अनुरुप स्वीकृत भएको हुनु पर्नेछ । भवन संहिता तथा सम्बन्धित गाँउपालिकाले जारी गरेको मापदण्ड बमोजिम सो भवन निर्माण भएको सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग, डिभिजन कार्यालयवाट सिफारिस प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ ।

(२) भवनमा सर्वसाधारणको जानकारीका लागि Disaster Management Plan तयार गरी सुरक्षा सम्बन्धी संकेत चिन्हहरु उपयुक्त स्थानमा प्रष्ट देखिने गरी राखिएको हुनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

(३) अस्पतालमा प्रशासनिक कार्यालय, ओ. पी. डी., प्रयोगशाला, वार्ड, फार्मेसी, क्यान्टिनको व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।

(४) अस्पतालमा व्हिलचेयर तथा ट्रलिको सहज आवागमनको व्यवस्थाका लागि लिफ्ट/र्‍याम्पको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ ।

(५) आपतकालीन सेवाको लागि प्रयोग हुने सवारी साधनहरू अस्पतालको आपतकालीन कक्ष र अन्य अत्यावश्क ठाउमा सहज रुपमा जान सक्ने गरी अलग्गै बाटो र गेटको व्यवस्था गरेको हुनुपर्नेछ ।

(६) सेवाग्राही र अस्पताल कर्मचारीहरूले प्रयोग गर्ने सवारी साधन र एम्बुलेन्स दमकल जस्ता सवारी साधनका लागि पार्किङ्गको व्यवस्था हुनुपर्नेछ । न्यूनतम पार्किङ कूल जग्गाको पच्चीस प्रतिशत वा प्रतितीन शैयाका लागि एउटा कार पार्किङ गर्न मिले स्थलमध्ये जुन बढी हुन्छ सोहीअनुसार हुनु पर्नेछ ।

(७) अस्पताल जेष्ठ नागरिक, बालबालिका तथा अपांगमैत्री हुनु पर्नेछ ।

(८) व्हिलचियर, ट्रली, स्ट्रेचर पर्याप्त व्यवस्था हुनुपर्ने र यस्ता सामग्री राख्ने ठाउँ र चलाउन सकिने पर्याप्त ठाउँ र चलाउने मानिसको समेत व्यस्था भएको हुनु पर्नेछ ।

(८) फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिमको पूर्वाधार मापदण्ड पूरा गरेको हुनुपर्नेछ।

(क) अस्पताल एवं अन्य स्वास्थ संस्थाहरुबाट निष्काशित फोहरमैलाको व्यवस्थापन स्वास्थ्य संस्था जन्य फोहरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय मापदण्ड तथा कार्य सञ्चालन विधि- २०८१, फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन २०६८ र फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७० ले तोके बमोजिम हुनुपर्ने ।

(ख) स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट निस्कासन हुने फोहरमैला स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय मापदण्ड तथा कार्यसञ्चालन विधि- २०८१ अनुसार सोतमै अलगअलग छुटयाउने, संकलन, निःसंक्रमिकरण, ढुवानी तथा उचित विसर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।

(ग) अस्पतालबाट सृजित संक्रमणजन्य फोहरलाई निःसंक्रमिकरण तथा निर्मलिकरण गरेर मात्र अन्तिम व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।

(घ) अस्पतालमा मर्करीयुक्त उपकरणको सट्टाडिजीटल प्रविधियुक्त उपकरण प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद - ५

मानव संशाधन व्यवस्थापन

१७. जनशक्ति सम्बन्धी विस्तृत विवरण: जनशक्ति सम्बन्धी विस्तृत विवरण स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन तथा स्तरोन्नति मापदण्ड सम्बन्धी निर्देशिका, २०७० (संशोधन सहित) बमोजिम हुनेछ।

१८. जनशक्ति विकास योजनाः अस्पतालको शैया क्षमताको आधारमा देहायबमोजिम को न्युनतम जनशक्तिको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ ।

(क) प्रति १५ शयाका लागि एक जना एम.डी.जी.पी. चिकित्सक हुनुपर्नेछ । एम.डी.जी.पी. चिकित्सक नगएका अवस्थामा प्रभुती तथा स्त्री रोग विशेषज्ञ र बालरोग विशेषज्ञ हुनुपर्नेछ।

(ख) शल्यक्रिया प्रदान गर्ने कक्षमा प्रति शैया कम्तीमा एक जना शल्यचिकित्सक, एक जना एनस्थेटिक्स, एक जना इन्थार्ज एक जना शल्यक्रिया सहायक र एक जना नर्स हुनुपर्नेछ ।

(ग) जनरल कक्ष (General Ward) मा प्रति चार देखि छ शैयामा एक जना स्टाफ नर्सको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ ।

(घ) इमर्जेन्सी तथा पोष्ट अपरटिभ कक्ष (Post Operative Ward) मा प्रतिदुई शैयामा एक जना नर्स हुनुपर्नेछ ।

(ङ) प्रसुती कक्षका लेवर वेडमा प्रति बेड दुइ एस.वी.ए. (Skill Birth Attendants) तालिम प्राप्त नर्स वा मीडवाईफ्रीको व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।

(च) अस्पतालमा कम्तीमा एक जना मेडिकल रेर्कड रहुनुपर्नेछ ।

(छ) असपतालमा चोवीसै घण्टा सेवा उपलब्ध गराउन गरी फर्मासिष्ट लगायत आवश्यक संख्यामा जनशक्तिको व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।

(ज) अस्पतालमा कम्तीमा दुइतिहाइ पूर्णकालीन स्वास्थ्यकर्मी हुनुपर्नेछ ।

(झ) हरेक स्वास्थ्यकर्मीले सम्वन्धित व्यवसायिक काउन्सिलवाट दर्ता नम्बर लिएका हुनुपर्नेछ ।

(ञ) विदेशी स्वास्थ्यकर्मी वा स्वयम सेवकले मन्त्रालयको सिफारिसमा सम्बन्धित काउन्सिल बाट स्वीकृति लिएको हुनुपर्नेछ ।

१९. जनशक्ति सम्बन्धी विस्तृत विवरण : स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन सम्वन्धी मापदण्ड, २०७७ अनुसार १५ शैया सम्मका अस्पतालहरुमा देहायबमोजिमको जनशक्ति हुनुपर्ने छ ।

क्र. स	**पद / उपाधी**	**संख्या**
१.	मेडिकल डाइरेक्टर/ सुपेरीटेन्डेन्ट	१ (मे.ज.)
२.	Gynecologist and Obstetrician	१
३.	Pediatrician	१
४.	General Practioner (MDGP)	१
५.	मेडिकल अधिकृत	२
६.	नर्सिङ्ग अधिकृत	१
७.	नर्सिङ्ग स्टाफ	७
८.	पारामेडिकल स्टाफ/ हे.अ.	५
९.	फार्मेसी अधिकृत	१
१०.	फार्मेसी सहायक	१
११.	एनेस्थेटिक सहायक	१
१२.	डेन्टल हाइजिनिस्ट	१
१३.	ह.चा.स.	आवश्यकता अनुसार
१४.	सुरक्षा गार्ड	आवश्यकता अनुसार
१५.	प्लम्बर	१
१६.	Electrician	१
१७.	बगैंचे	आवश्यकता अनुसार
१८.	कार्यालय सहयोगी	आवश्यकता अनुसार

नोटः धारा, बिजुली र बगैंचाको व्यस्थापन, सुरक्षाको प्रबन्ध, सवारी चालक, कार्यालय सहयोगी लगायत सहायक कार्यका लागि सेवा करार, दरबन्दी वा आउटसोर्सिङ गरी आवश्यकता अनुसार सेवाको सुनिश्चितता गरेको हुनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

परिच्छेद ६

औजार तथा उपकरणहरु

२०. **औजार तथा उपकरणहरु सम्बन्धी विस्तृत विवरण** स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन तथा स्तरोन्नति मापदण्ड सम्बन्धी निर्देशिका, २०७०(संशोधन सहित) बमोजिम हुनेछ ।

उपकरण सम्बन्धि विवरण: अस्पतालमा रहने प्रयोगशाला तथा उपकरणका हकमा देहायमा उल्लेख भए बमोजिम व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

क) प्रयोगशालाका औजार तथा उपकरणहरु (Laboratory Instruments):

SN	Name of Instruments	UNIT	BED
१	Microscope	pcs	१-३
२	Semi Auto Alalyzer (Bio Chemistry)	set	१
३	Incubator	set	१
४	Chemical Balance	set	१
५	Electrolyte Balance	set	१
६	Colorimeter	set	१-३
७	Hot air oven	set	१
८	Autoclave	set	१
९	Refrigerator	set	१-२
१०	Blood cell counter (१८ parameters or above)	pcs	१*
११	Generator	pcs	१
१२	Centrifuge	pcs	२
१३	Counting Chamber	pcs	१-२
१४	DLC counter	pcs	१-२
१५	Pipettes, Glassware/kits/consumables	pcs	as per need
१६	Incinerator	set	१
१७	Glassware/kits/reagent consumables		as per need
१८	Computer with printer	set	

(ख) Imaging Equipment

SN	Name of Equipment	No. of Beds

आदर्श गाउँपालिका

१	३०० ma X-ray machine	१
२	१०० ma X-ray machine	१
३	१०० ma X-ray machine(MOBILE)	१
४	Dry View Processer (CR system)	स्वैच्छिक
५	Dental X-ray machine	स्वैच्छिक
६	Ultra-sound machine with color dropper and guided biopsy	१
७	Echocardiogram	स्वैच्छिक

(ग) List of essential instruments for Emergency:

SN	Name of Drugs
१	Ambu bag with mask
२	Artery Forceps
३	Salbutamol Inhaler
४	Povidine Iodine
५	Blood Transfusion Set
६	BP Instrument
७	Clinwax ear drop
८	Crepe Bandage ४÷÷
९	Crepe Bandage ६÷÷
१०	Dissection Forceps non-tooth
११	Dissection Forceps tooth
१२	Disposable Syringes ३cc, ५cc, १०cc, २०cc
१३	Endotracheal tube (Pediatric and Adult) ३.०-८.५
१४	Laryngeal mask airway ३.०-८.५
१५	Foley÷s cathter ६f-२०f, ३ way
१६	Gloves No ६, ६.५, ७, ७.५
१७	I.V. Cannula १४G-२४G
१८	I.V. Set + Pediatric Burret
१९	I.V. Infusion set
२०	C.V.P. line Set
२१	Chest Tube (Different Sizes)
२२	Ipratropium bromide inhaler + Solution
२३	Knee hammer
२४	Laaryngoscope with blade (Adult, Pediatric sizes)
२५	Leucoplast

आदर्श गाउँपालिका

२६	Oxymetazoline nasal drop
२७	Needle holder
२८	Ryle÷s tube (N/G tubes)
२९	Scissors (Different sizes)
३०	Silver sulphadiazine cream
३१	Stethoscope
३२	Suction machine with tubes
३३	Thermometer
३४	Sphygmomanometer
३५	Tounge depressor
३६	Torch light
३७	Uro bag
३८	Wooden splint different sizes
३९	Spinal board-१
४०	Cervical collar १-५
४१	Antibiotic Injection (Different)
४२	Pulse Oxymeter-१
४३	Otoscope-१
४४	Ophthalmoscope-१
४५	Glucometer-१
४६	Digital clock

परिच्छेद ७

आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सम्बन्धी स्वास्थ्य संस्थाहरुको मापदण्ड

२१. आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सम्बन्धी स्वास्थ्य संस्थाहरुको मापदण्डः (१) आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा प्रणाली अन्तर्गत निजी स्तरमा स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, सञ्चालन तथा स्तरोन्नति गर्दा देहायका मापदण्डहरुको पालना गर्नुपर्नेछः

क) आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवा :

१) आयुर्वेद चिकित्सा प्रणाली अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दा वा चिकित्सा व्यवसाय गर्दा सम्बन्धित बिषयमा मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट स्नातक वा स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरी नेपाल आयुर्वेद चिकित्सा परिषद्मा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ ।

२) पञ्चकर्म सेवा केन्द्रमा सम्बन्धित बिषयमा कम्तिमा बि.ए.एम.एस. वा सो सरह उपाधि प्राप्त व्यक्तिबाट वमन, विरेचन, शिरोविरेचन, आस्थापन, अनवासन वस्ति र रक्तमोक्षण प्रयोग गर्नुपर्ने र उत्तरवस्तिका लागि सम्बन्धित विशेषज्ञबाट गर्नु पर्नेछ ।

३) आयुर्वेद अस्पतालमा काम गर्ने कर्मचारीलाई संक्रमण सुरक्षा सम्बन्धी आवश्यक तालिम दिनु पर्नेछ ।

४) आयुर्वेद अस्पतालले जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार, औजार–उपकरण र सेवाको गुणस्तरीयतामा मात्र संस्था विस्तार गर्न स्वीकृतिका लागि माग गर्न र उपयुक्त ठहर भएमा शाखा विस्तारको स्वीकृति दिन सकिनेछ।

५) बिरामीको उपचारका सिलसिलामा आवश्यकता अनुसार विशेषज्ञ चिकित्सक समक्ष वा उपयुक्त स्थानमा प्रेषण (रिफर) गर्नु पर्नेछ ।

६) रोग निदानार्थ आवश्यक पर्ने इ.सि.जी., इ.इ.जी, प्याथोलोजी, रडियोलोजी तथा अन्य आवश्यक सेवाहरु संचालन गर्नु परेमा सम्बन्धित बिषयका जनशक्ति र सो सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार, औजार उपकरण नीति नियमको पालना गर्नु पर्नेछ ।

७) इन्ट्रिग्रेटेड क्लिनिक, नर्सिङ्ग होम वा अस्पताल भनी स्वीकृतिका लागि माग भएमा कुन कुन बिषय र सेवा दिने उद्देश्य राखिएको हो र सो प्रष्ट उल्लेख गरि सोही बमोजिमको जनशक्ति, औजार उपकरण र भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

८) आयुर्वेद चिकित्सा विधामा स्वास्थ्य रक्षा, रोग निवारण, औषधि द्रव्य काष्ठौषधि, रसौषधिको प्रयोग गरिने चिकित्सा सेवा, विना औषधि दिइने सेवा र आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवामा उल्लेखित पूर्वकर्म अन्तर्गतका निराग्नी स्वेद (जल, वायु, सूर्यकिरण, पार्थिव तत्वको प्रयोग), अग्नि स्वेदन, अभ्यङ्ग (Massage), सत्वावजय चिकित्सा (योगाभ्यास, ध्यान आदि) का माध्यमबाट रोगको रोकथाम वा दीर्घ जीवनका लागि सञ्चालन गरिने संस्थाहरुले आयुर्वेद स्वास्थ्यकर्मीहरु, भौतिक पूर्वाधार, आवश्यक औजार उपकरण र तोकिएको मापदण्ड पुरा गरी जुनसुकै नाममा सञ्चालन भएतापनि आधार ग्रन्थ सहित आदर्श गाउँपालिकाबाट अनुमति लिएर मात्र सञ्चालन गर्न पाइनेछ ।

ख) **आयुर्वेद** चिकित्सा अन्तर्गत रहने सेवाहरुः

आदर्श गाउँपालिका

१. रोग उपचार (आतुर विकार प्रशमन)

क) युक्ति व्यापाश्रय चिकित्सा

ख) संशमन (औषधि चिकित्सा)

ग) संशोधन (वमनादि पञ्चकर्म शोधन चिकित्सा)

घ) दैव व्यापाश्रय

ङ) सत्वावजय

च) शस्त्र–प्रणिधान

छ) योगाभ्यास

२. स्वास्थ्य प्रवद्र्धनात्मक, स्वास्थ्य रक्षा तथा प्रतिरोधात्मक स्वास्थ्य सेवा

क) प्रकृति विनिश्चय र परामर्श

ख) स्वस्थवृत्त पालन –ऋतुचर्या, दिनचर्या, रात्रिचर्या, पथ्यापथ्य, आहार विहार

ग) रसायन

घ) वाजीकरण

ङ) पञ्चकर्म

च) योगाभ्यास

ग) आयुर्वेद अस्पताल तथा नर्सिङ्ग होम सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधारः (१) आयुर्वेद चिकित्सा प्रणाली अन्तर्गत निजीस्तरमा सञ्चालन गर्ने अस्पताल एव नर्सिङ्ग होमहरुले आफ्नो क्षमता अनुसार क्रमशः एक वा एकभन्दा वढी तपसिलमा उल्लेखित विभाग/शाखाहरु सञ्चालन गर्न सक्नेछन्ः–

आयुर्वेद चिकित्सा सेवा अन्तर्गत विभाग वा शाखाहरुः

क) कायचिकित्सा

ख) बालरोग चिकित्सा

ग) प्रसूति तथा स्त्रीरोग चिकित्सा

घ) शल्य चिकित्सा

ङ) शालाक्य

च) रसायन

छ) वाजीकरण ।

२) आयुर्वेद अस्पतालले देहाय बमोजिमको भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था तथा मापदण्डको पालना गर्नु पर्नेछ:

सि नं	बिवरण	१५ शैया सम्म
१	भौतिक पुर्वाधार	
	(क) जग्गा मापदण्डः सडकसँग जोडिएको हुनुपर्ने (प्रति शैया ५० वर्ग मिटर)।	✓
	(ख) सवारी साधन आवत जावत तथा पार्किङ्गका लागि पर्याप्त ठाउँ हुनुपर्ने ।	✓
	(ग) प्रवेशद्वार र निकासद्वार–गेट छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने	✓
	(घ) सञ्चार, बिजुली, शौचालय तथा खानपानीको व्यवस्था हुनुपर्ने ।	✓
२	सेवा	✓
	वहिरङ्ग	✓
	अन्तरङ्ग	✓
३	जनशक्ति	

आदर्श गाउँपालिका

	आयुर्वेद चिकित्सामा स्नातकोत्तर उपाधि (M.D./M.S.Ay.)	आवश्यकता अनुसार
	चिकित्सक (B.A.M.S.) वा सो सरह)	३ जना
	आयुर्वेद सहायक (P.C.L/A.H.A.); वा सो सरह)	आवश्यकता अनुसार
	आयुर्वेद सहायक कार्यकता (AAW) वा सो सरह)	२ जना
	पञ्चकर्म सह–सहायक	आवश्यकता अनुसार
	अभ्यङ्गकर्ता	आवश्यकता अनुसार
	B.N.(B.Sc.Nursing)	
	स्टाफ नर्स	१ जना
	अ।न।मि।	३ जना
	ल्याव टक्नोलोजिष्ट	
	ल्याव टेक्निसियन	स्वेच्छिक
	ल्याव असिस्टेण्ट	आवश्यकता अनुसार
४	Rediology/USG	
	रेडियालोजिष्ट	
	रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार
	सहायक रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार

	हेल्पर	स्वेच्छिक
५	कर्मचारी प्रशासन	
	प्रशासन अधिकृत	
	नायव सुब्बा	आवश्यकता अनसार
	खरिदार (लेखा) प्रशासन	१ जना
	कम्प्यूटर प्राविधिक खरिदार	आवश्यकता अनुसार
	पियन पाले	३ जना
	भान्छे र टहलुवा	२ जना
	माली	आवश्यकता अनुसार
	ड्राइभर	आवश्यकता अनुसार
	कुचिकार	२ जना
६	उपकरण	
	स्टेथेस्कोप (प्रत्येक उपचार कक्षमा)	
	B.P.Set (प्रत्येक उपचार कक्षमा)	
	Thermometer (आवश्यकता अनुसार)	
	Weighing Machine	२
	उचाई नाप्ने साधन	१
	Torch light	१

आदर्श गाउँपालिका

	Cotton, Gauze, Bandage	आवश्यकता अनुसार
	Apron	आवश्यकता अनुसार
	X-ray view box	आवश्यकता अनुसार
	Gloves	आवश्यकता अनुसार
	Durm set	३
	Autoclave	३
	Surgical Set	१
	Sliding	१
	Suture Material (different size)	४
	Needle (different size & shape)	१०
	Forceps	१२
	Artery forceps	१२
	Cutting scissors	२
	Cutting set	२
	Blunt scissors	१
	Sharp Scissors	१
	Lancet	
	Scalpel & kitle holder etc.	२
	Dressing set	

आदर्श गाउँपालिका

	Kidney tray, small tray, large bowel	४
	Dissecting forceps, Thumb forceps (toothed & untoothed)	४
	Dressing trolley, dressing materials, cotton.	२
	Gauge, bandage/leucoplest/xylocain etc.	७
	Catherer set	
	Plain, folley's & matlicot cather	१०
	Diagnostic set	२
	General	
	Tongue Spatula	२
	Torch light/emergency light	२
	Specific	
	ENT set	२
	Gynecological Examination Set, D & C Set, Cucus, Sim's Speculum, emema set	१
	Neonatal care set	१
	Macintos sheet, Kally's pad	५
	Other	
	Proctoscope/Laryngoscope/Ophthalmoscope	२
	Tonometer/Rhinoscope	१
	Sterilizer/Autoclave drum set	१
	Equipements & Materials for emergency case management	२
	Nebulizer	१
	Ryle's Tube	

आदर्श गाउँपालिका

	Gastric Lavage set	२
	Bed screen	३
	Mask	२५
	Cap	१०
	Ear syringing set	२
	Wooden splint	४
	Urobag	२
७	अन्तरङ्ग सेवा (Indoor)	
	वार्ड: पुरुष कोठा १० “ २० स्क्वायर फिट	२
	महिला कोठा १० “ २० स्क्वायर फिट	२
	चिकित्सा कोठा १० “ १० स्क्वायर फिट	१
	शौचालय (पुरुष तथा महिलाका लागि छुटाछुटै) वास वेशिन तथा पानी पर्याप्त	४
	Wheel chair/स्ट्रेचर/ट्रली	१/१ वटा
	चार्ट/लकर/फाइल केवीनेट	१५
	बेड प्यान/शैया संख्याका आधारमा	✓
	कुरुवा बस्ने टुल (शैया संख्याको आधारमा)	✓
८	चिकित्सक कक्ष	१
	नर्सेज डयूटी रुम १०“१५ स्क्वायर फिट	१
	बिरामी ओसार्ने एम्बुलेन्स	
९	औषधी स्टोरको पुर्वाधार	

आदर्श गाउँपालिका

	भेन्टिलेशनयुक्त १०“१५ स्क्वायर फिट साइजको कोठा	१
	बिरामी पुर्जा दर्ता गर्ने कक्ष	१
	औषधी वनाउने टेबल कुर्सी	१
	बिरामीका लागी सोधपुछ तथा सहयोग कक्ष	१
	भान्साघर	आवश्यकता अनुसार
१०	बहिरंग विभाग (OPD)	
	बिरामी दर्ता कक्ष	१ वटा
	बिरामी जाँच्ने कोठा	१ वटा
	लेखा प्रशासान कक्ष	२ वटा
११	आकस्किम सेवा सुविधा	
	अक्सिजन सेट	२ सेट
	आकस्मिक सेवामा आवश्यक अन्य उपकरण	हरेकका २/२ सेट
	बिशेषज्ञ सेवाको हकमा सोहि अनुसारको जनशक्ति कक्ष र आवश्यक उपकरण हुनुपर्ने ।	आवश्यकता अनुसार
१२	प्रयोगशाला कोठा	२
	मनोपरामर्श एवम् जीवनशैली कोठा	१
१३	योगासन, प्राणायाम, ध्यान आदिका लगि ९१६“३२०	१
१४	पूर्वकर्म सेवाका लागि प्रत्येक सेवाको अलग अलग कक्ष	आवश्यकता अनुसार
	स्नेहन कक्ष	१

	अभ्यङ्ग कक्ष	१
	स्वेदन कक्ष (नाडि स्वेद लगायत १३ प्रकारका स्वेदनका लागि अलग अलग कक्ष	आवश्यकता अनुसार
	अभ्यङ्ग टेबुल	१
	सर्वाङ्ग स्वेदन यन्त्र	आवश्यकता अनुसार
	नाडि स्वेदन यन्त्र लगायत विविध १३ प्रकारका स्वेदनका लागि अलग अलग आवश्यक यन्त्र	१
	कटि तथा जानु स्वेदन यन्त्र	१
	अवगाह स्वेदन यन्त्र	आवश्यकता अनुसार
	निराग्नी स्वेदका लागि कम्मल, मृदिका, प्रस्तर, जल, तेज, प्रथिव तत्व ऋादिको व्यवस्था	आवश्यकता अनुसार
	पञ्चकर्म सेवाका लागि सामाग्री	आवश्यकता अनुसार
	वमन टेबुल सहित वमन कक्ष	आवश्यकता अनुसार
	विरेचननीय आशन	१
	शिरोविरेचनका लागि कक्ष तथा साधन	१
	शिरोधारा टेबुल सहित सेट	१
	शिरो बस्ति यन्त्र	२
१५	पञ्चकर्म सेवा (५ वटा सेवाका लागि अलग अलग कक्ष हुनुपर्ने)	आवश्यकता अनुसार

आदर्श गाउँपालिका

१६	पुर्नस्थापना कक्ष	आवश्यकता अनुसार
१७	फुल फल सहित स्वच्छ वातावरण र औषधियुक्त हर्वेरियम समेत हुनुपर्ने ।	आवश्यकता अनुसार

घ) आयुर्वेद स्वास्थ्य क्लिनिक/पोलिक्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधारहरुः आयुर्वेद पोलिक्लिनिक सेवा सञ्चालन गर्दा एउटै व्यवस्थापन अन्तर्गत रही तीन वा सो भन्दा बढी सेवा प्रदान गर्नु पर्ने र औषधि सेवाको व्यवस्था समेत हुनु पर्नेछ । स्वास्थ्य जाच गर्ने तथा परामर्श दिने व्यक्ति कुनै पनि मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तिमा पनि ए. एच. ए. वा सो सरहको चिकित्सा सम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरी आयुर्वेद चिकित्सा परिषद्मा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ ।

१) एक सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक न्यूनतम भौतिक सुविधाहरु निम्न अनुसारको हुनुपर्नेछः–

क) बिरामीको जाँच गर्न भेन्टिलेटेड कोठा सेवा अनुसारको छुट्टाछुट्टै हुनुपर्नेछ ।(कम्तिमा १४*१० वर्ग फिट)

ख) बिरामी बस्ने ठाउ (कुर्ने ठाउ)

ग) बिरामी जाच्ने टेवुल

घ) चिकित्सकका लागि कुर्सी

ङ) चिकित्सकका लागि टेबुल

च) बिरामी बस्ने कुर्सी/टुल

छ) बिरामी कुर्न बस्ने बेन्चहरुको व्यवस्था

ज) शौचालयको व्यवस्था

झ) टेलिफोन (स्वेच्छिक) ।

आदर्श गाउँपालिका

२) आवश्यक औजार उपकरणहरु निम्न अनुसारको हुनु पर्नेछः–

क) थर्मोमिटर –१

ख) तौल लिने मेशिन –१

ग) उचाइ नाप्ने मेशिन –१

घ) टंग डिप्रेशर – १

ङ) ब्लड प्रेशर जाँच्ने मेशिन –१

च) स्टेथोस्कोप –१

छ) आँखा, नाक, कान जाँच्ने सेट –१

ज) प्रोक्टोस्कोप –१

झ) प्रोव

ञ) सिरिन्ज

ट) टर्च लाइट

ठ) पञ्जा

ड) मास्क, एप्रोन

ढ) किडनी ट्रे

ण) बाल्टीन ।

३) अन्य व्यवस्था (थप मापदण्ड):

क) विशेषज्ञ सेवा र बिषय अनुसारको आवश्यक औजार उपकरणहरुको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।

ख) बिरामीको सम्पूर्ण बिवरण राख्नका लागि एउटा रजिष्टर हुनुपर्नेछ ।

ग) क्लिनिकमा प्रयोग गरिने सम्पूर्ण औजारहरु अनिवार्य रुपमा निर्मलकृत गरिएको हुनुपर्नेछ ।

घ) क्लिनिकमा काम गर्ने व्यक्तिले आफ्नो योग्यताको प्रमाणपत्र तथा आयुर्वेद चिकित्सा परिषद् दर्ता नं., सेवा शुल्क र आयकर प्रमाणपत्र सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नुपर्नेछ ।

ङ) मासिक प्रतिवेदन नियम अनुसार सम्बन्धित निकायमा पठाउने व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।

ङ) आयुर्वेद पूर्वकर्म पञ्चकर्म सेवा केन्द्र सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधारहरु :

१) भौतिक पूर्वाधारः आयुर्वेद पञ्चकर्म सेवा प्रदान गर्ने केन्द्र, हेल्थ क्लव र हेल्थ रिसोर्टहरु सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने अभ्यङ्ग, स्वेदन, स्नान, वमन, विरेचन, श्रिरोविरेचन, वस्ति आदि उपचार कक्षहरु र सोका लागि देहायका सामग्रीहरुको व्यवस्था हुनु पर्नेछ । यसका साथै औषधि निर्माण कक्ष, प्रकृति परीक्षण, सत्वावजय चिकित्सा, योग ध्यान एवम् अन्य सहायकहरुका लागि आवश्यक कक्षहरु हुनु पर्नेछ। साथै उपयुक्त किसिमको पुस्तकालय, शौचालय आदिको व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।

क) अभ्यङ्ग कक्ष

ख) स्वेदन कक्ष (ग्याँस सिलिण्डर कक्ष बाहिर हुनु पर्ने)

ग) अभ्यङ्ग टेबुल

घ) सर्वाङ्ग स्वेदन बक्स

ङ) नाडि स्वेदन यन्त्र

च) वस्ति यन्त्र सेट

छ) वमन टेबुल सहित वमन कक्ष

ज) शौचालय संलग्न रहेको विरेचन कक्ष

झ) विरेचन कुर्सी

ञ) नस्य कुर्सी

ट) श्रिरोधारा टेबुल सहित सेट

ठ) श्रिरो बस्ति सेट

ड) जानु बस्ति, कटि बस्ति आदि सेट

ढ) कटि स्वेदन टब

ण) अवगाह स्वेदन टब

त) संसर्जन कर्मका लागि भोजनालय

थ) अन्य पूर्वाधार तथा आत्यायिक चिकित्सा सामाग्री

नोटः पंचकर्मको प्रधानकर्म संचालनका लागि अन्तरंग सेवा संचालन स्विकृति अनिवार्य हुनेछ ।

(२) पञ्चकर्म सेवाहरुः यी सेवा केन्द्रहरु व्यवस्थित रुपमा सञ्चालित गरिनु पर्नेछ । यी केन्द्रहरुबाट दिइने सेवाहरु आयुर्वेद चिकित्सा सिद्धान्त अनुसार रसायन, वाजीकरण, स्वास्थ्य प्रबर्धन, प्रतिरोधात्मक, पुर्नस्थापन एवम् उपचारात्मक कर्ममा आधारित रहनु पर्नेछ । रसायन, वाजीकरण सेवा पनि दिनु पर्नेछ। पञ्चकर्म र सो सम्बन्धी सेवाहरु निम्नानुसार गर्नुपर्नेछः–

क) पञ्चकर्म

१) पूर्वकर्महरुः स्नेहन, स्वेदन, अभ्यङ्ग, पिण्डस्वेद, नाडी र पिच आदि ।

२) संसर्जन, रसायन कर्म

३) प्रधानकर्महरुः वमन, विरेचन, वस्ति (अनुवासन, आस्थापन, श्रिरोविरेचन, रक्तमोक्षण (जलौका)।

४) पश्चात् कर्म ।

ख) अन्य कर्म

१) अभ्यङ्ग, स्वेदन, २३ प्रकार स्वेद वाह्य वस्ति, नेत्र तर्पण, शिरोधारा, शिरो वस्ति, तेल, स्नान, लेप, कटिस्नान, पादस्नान आदि कर्महरु ।

२) सत्वावजय कर्मः सत्वावजय, योग, ध्यान, नाद चिकित्सा आदि कर्महरु ।

३) आवश्यक जनशक्तिहरुः आयुर्वेद चिकित्सा अन्तर्गत पञ्चकर्म र सम्बन्धित कुनै पनि कर्महरु दक्ष अनुभवी आयुर्वेद चिकित्सकहरुको मातहतमा रहेर मात्र दिइनु पर्नेछ । निम्नानुसार योग्यता भएका जनशक्तिहरुबाट उपरोक्त सेवाहरु सञ्चालन गर्नु पर्नेछः–

क) आयुर्वेद चिकित्सकः आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीमा स्नातक वा स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त ।

ख) पञ्चकर्म चिकित्सा सहायकः आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीमा प्रमाणपत्र तह वा आयुर्वेद स्वास्थ्य सहायक तह उत्तिर्ण गरी न्यूनतम ३ महिनाको पञ्चकर्म तालिम प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ ।

ग) पञ्चकर्म सह–सहायकः कम्तिमा एस.एल.सी. वा सो सरह पास गरी आयुर्वेद चिकित्सकको मातहतमा रही सो सम्बन्धी आवश्यक कर्महरुको तालिम सहितको २ वर्षको अनुभव प्राप्त गरेको।

घ) अभ्यङ्गकर्ता (महिला र पुरुष दुवै)ः कम्तिमा आठ कक्षा पढी २ वर्षसम्म आयुर्वेद चिकित्सकको मातहतमा वसी अभ्यङ्गकर्ताको रुपमा अनुभव प्राप्त गरेको ।

४) आयुर्वेद **अभ्यङ्ग कर्म मात्र दिइने केन्द्रहरुबाट विश्रान्ती अभ्यङ्ग कर्म मात्र दिन सक्नेछन् र सो कर्मका लागि न्यूनतम सुपरिवेक्षण प्राविधिक निरीक्षण टोलीद्वारा समय समयमा गरिनेछ ।**

५) पूर्वकर्म पञ्चकर्म चिकित्सा गर्दा प्रयोग हुने औषधि तथा अन्य द्रव्य :

क) क्वाथ, फाण्ट, अर्क, स्वरस

ख) अवलेह, पाक, खण्ड, क्रिसरा

आदर्श गाउँपालिका

ग) स्नेह, प्रस्तर, मृदिका, जल, तेज, धुम्र, वास्प, कम्वल, वस्त्र, पट्ट, जल आदि ।

६) पश्चात्कर्ममा प्रयोग हुने द्रव्य तथा निर्मित औषधि व्यवस्था : –

क) सात्विक आहार, ऋतु तथा दिनचर्या, ब्रम्हचर्या पालन

ख) औषधि–चूर्ण, वटी, फान्ट, अवलेह

ग) आसव, अरिष्ट

घ) लौह, मण्डुर

ङ) तेल, घृत

च) रस, रसायन

छ) लेप, मलहम

ज) भष्म, पिष्टी ।

च) होमियोप्याथिक चिकित्सा सेवा स्थापना तथा सञ्चालन मापदण्डः

१) होमियोप्याथिक स्वास्थ्य क्लिनिक/पोलिक्लिनिकमा स्वास्थ्य जाँच गर्ने तथा परामर्श दिने व्यक्ति कुनै पनि मान्यता प्राप्त शिक्षण सँस्थाबाट कम्तिमा पनि स्नातक वा सो सरहको उपाधि प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ ।

२) होमियोप्याथिक स्वास्थ्य क्लिनिक÷पोलिक्लिनिकमा भौतिक पूर्वाधारहरु निम्नानुसार हुन पर्नेछ :

भौतिक पूर्वाधारः

क) बिरामी जाच गर्ने उपयुक्त कोठा

ख) बिरामी कुर्ने बेन्च र कुर्सी

ग) बिरामी जाच गर्ने टेबुल र स्टुल

घ) शौचालय

आदर्श गाउँपालिका

आवश्यक स्वास्थ्य उपकरणहरु:

क) स्टेथेस्कोप

ख) बि.पी. सेट

ग) ई.एन.टी. सेट

घ) थर्मोमिटर

ङ) एक्सरे हेर्ने बक्स

च) Weighing Machine

छ) उचाई नाप्ने साधन

ज) टर्च

झ) गज, कटन, ब्यान्डेज

(ञ) Tongue Depresor

(ट)Proctoscope

ठ)बाल्टीन, जग

ड) बिरामीको विवरण राख्ने रजिष्टर

(ढ) Catheterization set

जनशक्तिः

(क) होमियोप्याथिक चिकित्सक–१ (कम्तिमा होमियाप्याथिमा स्नातक तह वा सो सरह)

(ख) सहायक होमियोप्याथिक चिकित्सक–१ (कम्तिमा होमियोप्याथिकमा प्रमाणपत्र तह वा सो सरह)

(ग) होमियोम्याथिक सहायक–१ (मान्यता प्राप्त संस्थाबाट होमियोप्याथिमा तालिम प्राप्त गरेको)

सेवाः

(क) उपचार

(ख) परामर्श

(छ) होमियोप्याथिक इमर्जेन्सी सेवाः

(१) होमियोप्याथिकमा इमर्जेन्सी सेवा २४ सै घण्टा सीमित सेवा खुल्ला राख्न सकिनेछ ।

(२) भौतिक पूर्वाधारः

- २०X१५ साईजको भेन्टिलेशन तथा शौचालययुक्त कोठा
- चिकित्सक बस्ने टेवुल र कुर्सी –१ थान
- स्टाफ नर्स बस्ने कुर्सी –१ थान
- बिरामी बस्ने कुर्सी, टुल –१ थान
- अपरेशन टेबुल –१ थान
- Hanging light (100 wt) – १ थान
- ¥याक –१ थान
- हिटर –१ थान
- Sterilization set –१ थान
- शौचालयमा पर्याप्त मात्रामा पानी उपलब्ध भएको ।

(३) उपकरणः

- स्टेथोस्कोप
- BP set
- Globes
- X-ray view Box
- Thermometer
- Weighing Machine
- उचाइ नाप्ने साधन
- Plastic Apron
- Dressing set
- Stitching set
- Torch
- Mask
- Cap
- Cotton, Gauze, bandage

- Stab, stand+oxygen cylinder, suction machine

(४) सेवा सम्बन्धी:

- Dressing
- Stitching
- साधारण Injury

(५) जनशक्ति:

- चिकित्सक –१ जना
- स्टाफ नर्स –१ जना
- कार्यालय सहयोगी –१ जना

(६) औषधि:

- होमियोप्याथीमा प्रयोग हुने केही इमर्जेन्सी औषधिहरु ।

(ज) निजी स्तरको होमियोप्याथिक अस्पतालको पूर्वाधार:

सि.नं.	विवरण	१५ शैया
१		
२	सेवा	
	क) बहिरङ्ग सेवा	
	ख) अन्तरङ्ग सेवा	
३	चिकित्सक (स्नातकोत्तर तह)	स्वेच्छिक
	चिकित्सक (स्नातक तह)	४
	सहायक चिकित्सक	३
	स्टाफ नर्स	स्वेच्छिक
	अ.न.मी.	२
	ल्याब टक्नोलोजिष्ट	स्वेच्छिक
	प्याथोलोजिष्ट, ल्याब टेक्निसीयन	स्वेच्छिक
	ल्याब एसिस्टेन्ट	१
	रेडियोलोजिष्ट, रडियोग्राफर	स्वेच्छिक
	वार्ड ब्वाइ	१
	प्रशासन अधिकृत	—
	नायब सुब्बा	१

आदर्श गाउँपालिका

	सहलेखापाल	१
	कम्प्युटर सहायक	१
	पियन÷पाले	४
	भान्छे÷टहलुवा	३
	माली	१
	सवारी चालक	१
	कुचीकार	२
४	स्टेथेस्कोप	आवश्यकतानुसार
	BP Set	
	X-Ray Review board	
	Thermometer	
	Weighing Machine	
	उचाई नाप्ने साधन	
	Apron	
	Gloves	
	Oxygen set	
	Catheterization set	
	Torch	
	Cotton, gauze, Bandage र अन्य आवश्यक सामाग्रीहरु	
५	अन्तरङ्ग सेवा	
	पुरुष कोठा	१७×१०
	महिला कोठा	१७×१०
	चिकित्सा कोठा	१४ ×१०
	शौचालय, वास बेशिन तथा पानी पर्याप्त	२
	Wheel Chair, ट्रली,उचाई नाप्ने साधन	२
	चार्ट र लकर र फाइल	५
	बेड प्यान (शैया संख्याका आधारमा)	५
	कुरुवा बस्ने टुल	५
	चिकित्सक आराम गर्ने बेड	१
	नर्स डयुटी रुम १४ ×१०	१
	बिरामी ओसार्ने एम्बुलेन्स	१
	कम्प्युटर तथा प्रिन्टर	३

आदर्श गाउँपालिका

६	भेन्टिलेशनयुक्त १४×१० साईजको कोठा	१
	बिरामीको पुर्जा दर्ता गर्ने टेबुल, कुर्सी	
	औषधि बनाउने टेबुल, कुर्सी	
	बिरामी पुर्जा दर्ता गर्ने रजिष्टर	
	बहिरङ्ग सेवाको लागि विरामिहरुको पर्खने कोठा	२५×१४
	बहिरङ्ग सेबाका लागि बिरामी जाँच्ने कोठा	१४×१०

(झ) एक्यूप्रेसर: अनेक रोगको उपचार गर्न एक्यूप्रेशर क्लिनिक वा पोलि एक्युप्रेशर (प्राकृतिक चिकित्सा) क्लिनिक सञ्चालन गर्न निम्न लिखित न्यूनतम व्यवस्था हुनुपर्नेछः–

(१) दक्ष जनशक्तिः

(क) कुनै विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धित बिषयमा आवश्यक योग्यता (डाक्टर उपाधि) प्राप्त गरेको व्यक्तिहरु।

(ख) कुनै पनि मान्य प्राप्त संघ संस्थाबाट आवश्यक तालिम (डाक्टर वा सो सरहको उपाधि) प्राप्त गरेका व्यक्तिहरु ।

(२) अर्ध दक्ष जनशक्तिः

(क) कुनै पनि मान्यता प्राप्त संघ संस्थाबाट एक वर्ष वा सोभन्दा बढी तालिम प्राप्त व्यक्तिहरु ।

(ख) दक्ष जनशक्तिको साथमा न्यूनतम तीन वर्षसम्म अनुभव प्राप्त गरेका कुरा दक्ष जनशक्तिले प्रमाणित गरेको व्यक्तिहरु ।

(३) बिरामी जाँच गर्ने कोठाः

(४) एक्यूप्रेसर थेरापिष्टहरुका लागि मेच र टेबुल

(५) दक्ष एक्यूप्रेसर थेरापिष्ट (उपचारक)

(६) अर्धदक्ष एक्यूप्रेसर थेरापिष्ट (उपचारक) –१ जना

(७) कार्यालय सहायक –१ जना

आदर्श गाउँपालिका

(८) स्वीपर –१ जना

(९) आवश्यक उपकरणहरुः

(क) एक्यूप्रेशर जाच गर्ने मेशिन

(ख) तौल लिने मेशिन

(ग) एक्यूप्रेशर गर्ने जिमका मेशिनहरु

(घ) शक्ति सञ्चार गर्ने उपकरणहरु

(ङ) इलेक्ट्रोनिक एक्यूप्रेशर मेशिन

(च) स्पाइनल रोलर

(छ) फेसियल रोलर र अन्य व्यायामका उपकरणहरु ।

(१०) संस्थागत रुपमा खोलिने क्लिनिकः

(क) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत प्राप्त निकायको अनुमति लिएर मात्र स्वास्थ्य क्लिनिक सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(ख) स्वास्थ्य क्लिनिक सञ्चालन गर्न माथि उल्लेखित व्यवस्था हुनु अनिवार्य छ ।

(ग) चिकित्सक उपचारक लगायत काम गर्ने जनशक्तिले नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको हुनुपर्दछ ।

(११) बिरामी भर्ना गरेर पनि उपचार गर्न सकिनेछ ।

(१२) बिरामी भर्ना गर्न स्वास्थ्य क्लिनिकमा निम्न लिखित थप व्यवस्था हुनुपर्दछः–

(क) बिरामी राख्ने कोठा

(ख) बिरामी सुत्ने बेड, आवश्यक ओड्ने ओछ्याउने सामान

(ग) सफा र प्रदूषणमुक्त कोठा

(घ) स्नान घर

आदर्श गाउँपालिका

(ङ) सफा पानी

(च) सन्तुलित भोजन आदि

(छ) बिरामी सुत्ने वेड एकले अर्कोलाई नछुने गरी कम्तिमा २–३ फिटको दूरीमा राख्ने।

(ज) शौचालय ।

(१३) नेपाल सरकारबाट अनुमति लिएर सञ्चालित सब एक्युप्रेशर स्वास्थ्य क्लिनिकले आयुर्वेद विभागमा वैकल्पिक चिकित्सामा संस्था दर्ता गरेको हुनु पर्नेछ ।

(१४) एक्यूप्रेशर प्राकृतिक चिकित्सा बिषयमा प्रचार/प्रसार तथा अनुसन्धान मात्र गर्ने उद्देश्यले पनि संस्था खोली सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

(क) सम्बन्धित बिषयको अनुसन्धान गर्न आवश्यक योग्यता प्राप्त गरेको जनशक्ति हुनु पर्नेछ ।

(ख) प्रचार गर्दा एउटा बिषयसंग अर्को बिषय बाझ्ने गरी तथा एकले अर्कालाइ हानी पुऱ्याउने प्रचार गर्नु हुँदैन ।

(१५) एक्यूप्रेशरका लागि नेपाल सरकारको स्वीकृति प्राप्त संस्थाबाट वा वैकल्पिक चिकित्साबाट प्रमाणित गरेर मात्र यस सम्बन्धी बिक्री बितरणमा वजारमा ल्याउनु पर्नेछ । जस्तैः जोगाड, अन्य जिम आईटमका सामग्रीहरु ।

(१६) समय परिस्थिति र स्थान अनुसार उपचारमा प्रयोग हुने उपकरणको विकासक्रम अनुसार परिवर्तन हुन सक्नेछ ।

(ञ) एक्यूपञ्चर सेवा अस्पतालको पूर्वाधार र मापदण्डहरुः एक्यूपञ्चर सेवा सञ्चालनका लागि देहायको पूर्वाधार तथा मापदण्ड पालना गरेको हुनु पर्नेछः–

आदर्श गाउँपालिका

सि.नं.	बिवरण	१५ शैया
१	भौतिक पूर्वाधारहरु जनरल अस्पताल सरह	
२	सेवा	
	मोक्सिबुसन क्सिबुसन	
३	जनशक्ति	
	क) स्नातकोत्तर	२
	ख) स्नातक	३
	ग) एक्युपञ्चर सहायक	६ जना
	घ) नर्सिङ्ग स्टाफ	३ जना
	ङ) प्रशासनिक कर्मचारी जनरल अस्पताल सरह	
	च) कार्यालय सहयोगी	४ जना
३	उपकरण	
	क) एक्युपञ्चर निडिल	
	ख) मोक्सा स्टिक	
	ग) कपिङ्ग	
	घ) अटोक्लेभ	
	ङ) स्टेथोस्कोप	
	च) थर्मोमिटर	
	छ) रेकर्ड रजिष्टर	
	ज) अन्य व्यवस्था जनरल जनरल अस्पताल सरह	

नोट : अस्पताल स्थापना तथा सञ्चालनको नीति तथा नियमहरु जनरल अस्पताल सरह हुने अस्पताल, नर्सिङ्ग होम वा स्वास्थ्य क्लिनिक आयुर्वेद विभागमा दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(ट) प्राकृतिक चिकित्सा अस्पतालको पूर्वाधारहरु :

सि.नं.	बिवरण	१५ शैया

१	आवश्यक अस्पताल भवन एवम् खुल्ला जग्गा (५५ वर्ग मी. प्रति शैया)	
२	प्रवेश मार्गः– अस्पतालसम्म मोटर सजिलै जाने, फर्कने र रोक्न सक्ने सुविधा हुनुपर्ने	
३	प्रतिक्षालय सोधपुछ÷सम्पर्क र सूचना÷टेलिफोन सेवा हुनुपर्ने प्रतिक्षालयमा बस्ने ठाउँ पर्याप्त पानीको व्यवस्था भएको शौचालय महिला र पुरुषका लागि (अलग) ह्वील चियर÷ट्रली÷स्टे«चर	२ वटा
४	बहिरंग विभाग (OPD) बिरामी जाँच्ने कोठा व्यवस्थापन कक्ष	२⁄२ वटा
५	आकस्मिक सेवा सुविधा अक्सिजन सेट IV Set आकस्मिक सेवामा आवश्यक अन्य उपकरण	२ वटा
६	प्रयोगशाला कोठा	१ वटा
	उपचारको सामग्री (माटो, पानी आदिको गुणस्तर जाँच गर्ने कोठा)	आवश्यकतानुसार
७	मनोपरामर्श एवम् जीवनशैली र स्वास्थ्य प्रशिक्षण कोठा	
८	योगासन, प्राणायाम, ध्यान आदिका लागि आवश्यक हल	४० जना
९	Physiotherapy Unit	! j6f
१०	उपचार सेवाको कोठा ९जल चिकित्सा	१५ वटा
११	भोजनालय ९चिकित्सकले दिएको भोजन तालिम अनुसारको भोजन दिन सक्ने भोजनालय	३ वटा
१२	पुर्नताजगी कक्ष –चिकित्सक	
१३	शैया÷कोठा	

आदर्श गाउँपालिका

	विशेष सघन उपचार कोठा ९१ जना बिरामी मात्र राख्नेo	२
	२/२ जना बिरामी राख्न सुविधा भएका कोठा	२
	४/४ जना बिरामी राख्न सुविधा भएका कोठा	२
	६/६ जना बिरामी राख्न सुविधा भएका काठा	१
	शैचालय एवम् स्नान कोठा	
	फल विरुवा प्रशस्त भएको बगैचा	
१४ १५ १६	उपकरण	
	सम्पूर्ण शरीरको वाष्पस्नान यन्त्र	३ वटा
	स्थानीय वाष्पस्नान यन्त्र	३ वटा
	कटिस्नान टव	७ वटा
	रीढस्नान टव	५ वटा
	एनीमा (Enema)	४ वटा
	विभिन्न प्रकारका पट्टिहरु (चिसो पट्टि)	३० वटा
	सेकका यन्त्रहरु	५/५ वटा
	माटो चिकित्सामा प्रयोग हुने उपकरणहरु सूर्य किरण चिकित्सामा प्रयोग हुने उपकरण्	१0/१0 वटा
	षदकर्ममा प्रयोग हुने उपकरणहरु मालिसमा प्रयोग हुने उपकरणहरु	२० सेट
	पानीलाई विभिन्न तापक्रममा ल्याउन एवम् वाफ बनाउने यन्त्र	१ वटा
	थर्मोमिटर (पानीको तापक्रम र शरीरको तामक्रम नाप्ने)	२०/२० वटा
	रक्तचाप नाप्ने यन्त्र (BP Set) नाक, कान, घाँटी जाँच्ने यन्त्र (ENT Set)	५ वटा
	तौल नाप्ने यन्त्र (Weight Machine)	३ वटा
१७	**जनशक्ति**	
	चिकित्सक	२२ जना
	सहायक चिकित्सक	२ जना
	उपचारक	१५ जना
	सहायक उपचारक	३ जना

	लेखा अधिकृत	–
	लेखापाल	१ जना
	प्रशासकीय प्रमुख	१ जना
	प्रशासकीय सहायक	१ जना
	सुपरभाईजर	१ जना
	Receptionist	१ जना
	कार्यालय सहयोगी	४ जना
	माली	१ जना
	चौकीदार	४ जना

(ठ) फिजियोथेरापी केन्द्र, पुर्नस्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक), प्राकृतिक उपचार केन्द्र, अकुपन्चर, अकुप्रेसर केन्द्र, युनानी उपचार केन्द्र, योग ध्यान तथा शारीरीक व्यायाम केन्द्र, परम्परागत सेवा क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिक तथा सेवा केन्द्रहरुले प्रदान गर्ने न्युनतम सेवाहरु जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७ बमोजिम हुनेछ ।

(ड) जेरियाट्रिक परामर्श केन्द्र÷ज्येष्ट नागरिक सेवा केन्द्र, असहाय सेवा केन्द्रले प्रदान गर्ने न्युनतम सेवाहरु जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७ बमोजिम हुनेछ ।

नोटः- दफा २१ को खण्ड (ठ) र (ड) बमोजिमको सेवा सञ्चालन गर्नका लागि चाहिने आवश्यक योग्यता, जनशक्ति र अन्य मापदण्डहरु प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ८

स्वास्थ्य क्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधारहरु

२२. स्वास्थ्य क्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधारहरु :

(१) स्वास्थ्य क्लिनिक मा स्वास्थ्य जाँच गर्ने चिकित्सक कुनै पनि मान्यता प्राप्त शिक्षण सस्था बाट कम्तीमा पनि MBBS वा सो सरह को चिकित्सा सम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरी सम्बन्धित काउन्सिल मा दर्ता भएको हुनु पर्नेछ।

(२) परामर्श सेवा दिन व्यक्ति स्वास्थ्य विज्ञानमा पमाणपत्र तह उत्तीण गरी परामर्श सेवातालीम प्राप्त हुनुपर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

(३) क्लिनिकमा रेडियोलाजी इमजिङ सेवा, प्रयोगशाला तथा औषधी उपचार सेवा सञ्चालन गर्नु परेमा छुट्टाछुट्टै सेवा सम्बन्धी निधारित पूर्वाधार पुरा गर्नु पर्नेछ ।

(४) स्वास्थ्य क्लिनिक स्वास्थ्य सेवा संचालन का लागि देहाय बमाजिम को आवश्यक न्युनतम भौतिक सुविधाहरु हनुपर्नेछ :-

क) बिरामीका जाँच गर्न Ventilated वा AC कोठा १ सेवा अनुसारको छुट्टाछुट्टै (कम्तिमा १४ वर्ग मिटरका)

ख) बिरामी बस्ने ठाउँ (कोठा) १

ग) बिरामी जाँच्ने टेबल १

घ) चिकित्सकका लागि टेबल १

ङ) चिकित्सकका लागि कुर्सी १

च) बिरामी बस्ने स्टुल १

छ) शौचालयको व्वस्था (अपांग मैत्री सहित) २

ज) टेलीफोन, इन्टरनेट/ webpage

झ) स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी सुचानात्मक पोष्टर तथा अन्य सामग्री

ञ) स्वच्छ पानीको आपूर्ति

ट) निरन्तर विद्धुत आपूर्ति

(५) सेवा र विषयअनुसारका आवश्यक औजार तथा उपकरणहरुका व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(६) बिरामीका सम्पूर्ण विवरण राख्नका लागि कम्प्यूटर वा रजिष्टरको व्वस्था गर्नु पर्नेछ ।

(७) क्लिनिकमा प्रयोग हुने सम्पूर्ण औजारहरुको अनिवाय निर्मलीकरणको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(८) क्लिनिकमा काम गर्ने सम्पूर्ण कर्मचारीका योग्यताका प्रमाणप्रत्रका प्रमाणित प्रतिलिपी साथै प्राविधिक कर्मचारीहरुका सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएका प्रमाणपत्रका प्रमाणित प्रतिलिपी राख्नु पर्नेछ ।

(९) सेवाशुल्क र आयकर प्रमाणपत्र सबैले देख्ने ठाउमा राख्नु पर्नेछ ।

(१०) पालिकाबाट तोकिएका एकीकृत स्वास्थ्य सुचना व्यवस्थापन प्रणालीका ढाँचा अनुसार नियमित रुपमा मासिक प्रतिवेदन पालिकाका कार्यालयमा पठाउन पर्नेछ ।

परिच्छेद ९

पारामेडिक्स क्लिनिक संचालन तथा गुणस्तर सम्बन्धी व्यबस्था

२३. सेवा संचालन का लागि क्लिनिक मा न्यूनतम आबश्यक भौतिक सुविधाहरु निम्न अनुसारको हुनु पर्नेछ ।

क) बिरामीको जाँच गर्ने बेग्लै कोठाको व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

ख) विरामी बस्ने ठाँउ

ग) बिरामी जांच्ने टेबुल

घ) स्वास्थ्यकमीको लागि कुर्सी

ङ) विरामी बस्ने स्टुल

च) बिरामी कुर्ने बस्ने बेन्चहरु

छ) शौचालयको व्यवस्था

ज) टेलिफोन, संचार

झ) स्वास्थ्य सम्बन्धी सुचना मूलक पोष्टर तथा अन्य सामाग्री

ञ) कोड अफ इथिक्स अनुसारको औषधी राख्ने र्‍याक बनाई कोड अफ इथिक्स अनुसारको औषधी राख्न पाउनेछ ।

ट) शुद्ध पिउने पानीको व्यवस्था

ठ) गोपनियताको लागि पर्दा

२४. क्लिनिकमा आवश्यक औजार उपकरणहरु निम्न अनुसारको उपलब्ध हुनुपर्नेछ ।

१) तौल नाप्ने मेशिन

२) ग्लोब्स आबश्यकता अनुसार

३) Tounge Depressor

४) ब्लड प्रेसर जाँच्ने मेसिन

५) स्टेथेस्कोप

६) आँखा, कान, नाक जाँच्ने सेट

७) थर्मोमिटर

८) टर्च लाइट

९) रबर पन्जा

१०) मास्क, एप्रोन

११) किड्नी ट्रे

१२) बाल्टिन तीन कलरको

१३) आवश्यकताअनुसार अन्य समानहरु

१४) ३/५ फिटको निलो रंगमा सेतो अक्षरले प्रष्ट क्लिनिकको नाम लेखी दाँया तिर NHPC को लोगो र बायातर्फ पान दर्ता नम्बर र गाँउपालिकाको दर्ता न. उल्लेख भएको हुनु पर्नेछ ।

१५) विरामीलाई दिएको औषधीको बिलको व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

१६) र्याकमा सेतो पेन्ट गरेको हुनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

१७) क्लिनिक मा औषधी राख्दा सम्बन्धीत परिषदले जारी गरेको कोड अफ इथिक्स अनुसार को औषधी विरामीलाई जाँच गरी दिन पाउनेछन ।

१८) सिफारीस गरेको औपधिमा तोकेको मुल्य लिई बिरामी लाई दिन सकिने छ ।

१९) सेवाको सम्पूर्ण विवरण HMIS System बमोजिम अनिबार्य राखुपर्नेछ ।

२०) क्लिनिक मा प्रयोग गरेको औजार अनिवार्य रुपमा निर्मलीकरण गरेको हुनु पर्नेछ ।

२१) किल्निकमा काम गर्ने व्यक्तिले आफ्नो योग्यताको प्रमाण पत्र सम्बन्धीत परिषदको दर्ता न. सेवा शुल्क र आयकर प्रमाण पत्र र गाउपालिकाको सेवा संचालन दर्ता तथा सहमतिपत्र सबैले देख्ने ठाउमा राखु पर्नेछ ।

२२) मासिक प्रतिवेदन नियामत गाउपालिका को स्वास्थ्य शाखामा पठाउनु पर्नेछ ।

२३) स्तरीय उपचार पद्धति अनुसार विरामी पुर्जाको व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

२४) जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ती, असहाय तथा अति गरिब बिरामीलाई निःशुल्क चेक जांच तथा परामर्श सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

२५) स्वीकृत पारामेडिक्स किल्निक संचालन गर्ने व्यक्तीले अनिवार्यता पर्ने तोकिय बमोजिमको तालिम लिनु पर्नेछ ।

२६) गाउँपालिकाले जारी गरेको आचारसंहिता भित्र रहेर क्लिनिक संचालन गर्नु पर्नेछ ।

२५. पारामेडिक्स स्वास्थ्य किल्निक संचालन गर्ने योग्यता सम्बन्धी व्यस्थाः

क) बिरामीको उपाचार गर्ने पारामेडिक्स क्लिनिक संचालन गर्ने संचालकले कोड अफ कन्डक्टमा उल्लेखित रोगको उपचार गर्दा कोड अफ कन्डक्ट बमोजिमको औषधी वितरण गर्न कम्तिमा पनि एक सय पूर्णाङक (भार) को फार्मेसी एण्ड फार्माकोलोजी वेसिक मेडिसिन, फस्ट एड एण्ड सर्जरी, एनाटोमी एण्ड फिजियोलोजी विषयको योग्यता हासिल गरेको हुनु पर्ने छ ।

ख) पारामेडिक्स क्लिनिक संचालन गर्न चाहने योग्यता पुगेको व्यक्तिले तोकिए बमोजिमको मापदण्ड पुरा गरेको हुनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

ग) पारामेडिक्स क्लिनिक संचालन गर्ने स्वास्थ्य व्यवसायीले स्वास्थ व्यवसायी परिषद बाट जारी गरिएको स्पेसिफिक कोड अफ इथिक्सको अक्षरस पालना गर्नु पर्ने छ ।

घ) पारामेडिक्स स्वास्थ क्लिनिक संचालन गर्न चाहने स्वास्थ्य व्यवसायीले तोकिएको ढांचामा निवेदन लगायत आवश्यक कागजात पेश गरि यस गाँउपालिकाको स्वास्थ्य शाखा मा निवेदन दिनु पर्ने छ ।

ङ) गाउँपालिका मा आवश्यक कागजात सहित निवेदन पेश गरेमा कागजात जांच गर्दा अपुग भए पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक संचालनको अभिलेख राखी पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक संचालनको अनुमति प्रदान गर्नेछ ।

च) पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक संचालन गर्ने अनुमति माग गर्ने स्वास्थ्य व्यसायीले तोकिएको स्वास्थ्य प्राबधिक तह उतिर्ण गरि स्वास्थ्य व्यबसायी परिषदबाट दर्ता प्रमाण पत्र प्राप्त गरि कम्तिमा दुई बर्ष सरकारी स्वास्थ्य संस्था, अस्पताल वा प्राइभेट स्वास्थ्य क्लिनिक अनुभव हासिल गरेको अनुभव पत्र समेत पेश गरेको हुनु पर्नेछ । तर यो लागू हुनु पूर्व पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक संचालन गरि कर कार्यालयमा कर तिरी रहेको क्लिनिकको हकमा यो व्यवस्था लागु हुने छैन ।

छ) पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक संचालन गरि निजि स्वास्थ्य व्यवसाय (प्राइभेट प्राक्टिस) गर्ने स्वास्थ्य व्यवसायीले स्वास्थ्य व्यवसायी परिषदबाट जारी भएको प्रमाणपत्र, नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र, कार्य अनुभवको प्रमाणित पत्र, निरोगिताको प्रमाणपत्र, अनुसूची बमोजिम को निवेदन प्राप्त भए पछि रीतपूर्वक दर्ता गरी पा.न. लिन कर कार्यालयमा सिफारिस गरिनेछ ।

२६. पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक संचालन नविकरण सम्बन्धी व्यवस्थाः

क) पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिकले प्रत्येक बर्ष कर चुक्ता गरेको प्रमाण, वार्षिक आयव्यय र सम्पूर्ण उपचारको अभिलेख सहितको प्रतिबेदन श्रावन १० गते सम्म गाउँपालिकाको स्वास्थ्य शाखामा पेश गरि तोकिएको दस्तुर तिरे पश्चात नविकरण गरिनेछ ।

ख) पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक बाट जेष्ठ नागरिक अपांगता भएका व्यक्ति लाई निःशुल्क चेक जाँच गर्नु पर्ने छ ।

परिच्छेद १०

रेडियो इमेजिङ सेवा सम्बन्धी मापदण्ड

२७. **रेडियो इमेजिङ्ग सेवा सम्बन्धी व्यवस्थाः** रेडियो इमेजिङ्ग सेवा सञ्चालनको लागि देहाय बमोजिमका मापदण्ड हुनु पर्नेछः-

१) यस निर्देशिकाका प्रयोजन लागि रेडियोलोजी वा डागनोष्टिक सेवा अन्तर्गत देहायका प्रविधिहरु समावेश गरिएको छ :

- X-ray (३०० mA; Dd)
- Ultrasonogram (USG)

२) उपदफा (१) मा उल्लेख गरिएको बाहेकका थप प्रविधिको लागि माग भएमा पालिकाको सिफारिसमा प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचनाले स्विकृती दिनेछ ।

(३) रेडियोलाजी डायग्तोष्टिक तथा इमजिङ्ग सेवाबाट पनि विकिरणका दुष्प्रभाव लाइ कम गर्न का लागि उक्त सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति दिदा वा सिफारिस गर्दा निम्न मापदण्ड लाइ आधार मानिनेछ :-

(क) एक्सरेका लागिः

(१) एउटा एक्सरे मसिनका लागि कम्तिमा २२५ स्क्वायर फिटका कोठा हुन पर्ने ।

(२) एक्सरे गर्न कोठाको wall thickness: (क) ९ इन्च with plaster या Paris वा

ख) ६ Inch with २० mm lead barrier वा

ग) २.० mm lead thickness हुन पर्ने । साथै झ्याल, ढोका तथा भित्ताबाट हुने विकिरणका चुहावट हुनसक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था भएको हुनुपर्ने ।

३) X-ray सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिका लागि एक्सरे कोठा भित्र ०.५ को एप्रोन तथा radiation protective measures को व्यवस्था हुनपर्ने ।

(४) Radiology मा कार्यरत कर्मचारीहरुका लागि radiation dose monitor उपलब्ध हुन पर्दछ र समय समयमा Radiation Survey Monitoring गनुपर्ने ।

(५) Eye, Gonadal, Thyroid Gland आदिका Protection का लागि Lead glass/gloves/lead/apron को व्यवस्था हुनुपर्ने ।

(६) X-ray एक्स्पोज गर्न कोठा र प्रतिक्षा गर्ने कक्ष छुट्टाछुट्टै हुनुपर्ने ।

(७) Radiology विभागमा जन साधारणाले देख्न ठाउमा X-ray विकिरणल स्वास्थ्यमा खराव असर पर्न सक्छ भन्नबारे सूचना गर्ने । साथै सूचनामा गर्भवती महिला तथा बालबालिका लाई अनावश्यक विकिरणबाट बच्न अनुरोध गर्ने ।

<u>(ख) रेडियोलोजी सेवा का लागि आवश्यक जनशक्ति तथा योग्यता:</u> रेडियोलोजी सेवा का लागि आवश्यक जनशक्ति तथा योग्यता देहाय बमोजिम हुनु पर्नेछ :-

(१) रेडियोलोजिष्ट :- मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट चिकित्सा शास्त्रमा स्नातक तह उतीर्ण गरी रेडियोलोजी विषयमा एम डी, डी एम आर डी, एफआर सी आर वा सो सरह कोर्ष उत्तीण गरेको हुनु पर्नेछ ।

(२) रेडियोलोजी एण्ड इमेजीङ्ग रिपार्टिङ्ग रेडियोलोजिष्टहरुले मात्र गर्न पाउनका साथै Radiological intervention Procedure हरुपनि यथासम्भव र डियोलोजिष्टल गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(३) रेडियोलोजी सेवाका लागि आवश्यक जनशक्ति वा योग्यता निम्न बमोजिम हुनु पर्नेछ :

(क) Medical Physicist M- Medical Physics विषयमा Bsc वा Msc उत्तीर्ण गरको ।

(ख) बायोमेडिकल इन्जिनियर:- बायोमेडिकल इन्जिनियरिङ्ग विषयमा मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्थाबाट स्नातक तह उत्तिर्ण गरको हुनु पर्नेछ ।

(ग) सिनियर रेदियोग्राफीक टेक्नोलोजिष्ट:- सम्बन्धित विषयमा Msc.Radiography गरि कम्तिमा स्नातक तहमा ३ बर्ष का गरेको हुन पर्नेछ ।

(घ) रेडियोग्राफीक अधिकृत (रेडियोग्राफिक टेक्नोलोजिष्ट):- चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थान वा नेपाल सरकार बाट मान्यता प्राप्त अन्य संस्थान यस रेडियोग्राफीक

विषयमा- Bsc.MIT, Bsc.RT स्नातक तह उत्तीर्ण गरेको हुनुपर्ने । साथै NHPC (Nepal Health Professional Council) मा दर्ता हुनुपर्ने ।

(ङ) रेडियोग्राफर :- चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थाबाट वा नेपाल सरकार बाट मान्यता प्राप्त अन्य संस्थाबाट रेदियोग्राफी विषयमा प्रमाण पत्र तह उत्तीर्ण गरेको हुनुपर्ने ।

२८. **Radiation Measurement and Protection सम्बन्धी व्यवस्थाः**

Radiation Protection व्यवस्थित गर्न र X-ray Unit हरुका गुणस्तर नाप गर्नलाई चाहिने आवश्यक उपकरण खरीद गरी स्वास्थ्य मन्त्रालयलले तोकेका निकायमा राख्र र अनुगमन तथा निरीक्षणमा प्रयोग गर्ने र गुणस्तर, Dose monitor गर्न। विश्व स्वास्थ्य संगठनका मापदण्ड अनुसार कुनै काम गर्न व्यक्तिमा radiation of dose २० Milisievert per year (WHO) को सन २००२ का मापदण्ड अनुसार दखिएमा उपयुक्त क्षतिपुर्तिको व्यवस्था सम्बन्धित संस्थाले मिलाउनु पर्नेछ ।

(क) **Ultrasonogram (USG) USG**: Ultrasonogram (USG) को प्रयोग सम्बन्धमा रेडियोलीजिष्टहरु बाहेक आफ्ना क्षेत्रमा मात्र प्रयोगमा ल्याउन गरी मान्यता प्राप्त संस्थाबाट कम्तीमा ३ महिनाको तालिमप्राप्त गरेका सस्त्री तथा प्रसूति रोग सम्बन्धी विशेषज्ञहरुले गर्न पाउनेछन । सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने निम्न बमोजिमका उपकरणहरुका व्यवस्था हुन पर्नेछः

१) इमर्जेन्सी सेवामा चाहिने औषधी लगायत औजार उपकरणहरुका व्यवस्था हुनुपर्ने ।

२) स्ट्रेचर, ह्वील्चियरका व्यस्था हुनुपर्ने ।

३) शौचालयका राम्रा व्यस्था हुनुपर्ने ।

४) रेकर्डीङ्ग तथा रिपोर्डिंगका लागि छुट्टै कोठाको व्यस्था हुनुपर्ने ।

५) वैकल्पिक विद्धुतका लागि जेनेरेटरको व्यवस्था हुनुपर्ने ।

६) बिरामीका लागि र बिरामी कुरुवा बस्नका लागि कोठा लगायत बेन्चको व्यवस्था हुनुपर्ने ।

७) स्टोर, रिपोर्ट डिस्ट्रीब्युसनका लागि छुट्टाछुट्टै कोठाको व्यवस्था हुनुपर्ने ।

८) Medical Equipement repair & maintenance गर्दा बायोमेडिकल इन्जिनियर वा रेडियोलोजिकल उपकरण सम्बन्धी विशेष तालिम प्राप्त व्यक्ति हुनुपर्ने ।

(ख) रेडियोलोजी सेवाका लागि न्युनतम उपकरण तथा जनशक्ति पुर्वाधारहरु:

सि.न.	विवरण	क्लिनिक
१.	एक्सरे मेशिन	१०० एम ए
२.	एक्सरे मेशिन पोर्टेवल मोवाइल	स्वेच्छिक
३.	अल्ट्रासाउण्ड मेशिन	स्वेच्छिक
४.	जनशक्ति रेडीयोग्राफीक टेक्नोलोजिष्ट	आंशिक समय
	सिनियर रेडीयोग्राफीक टेक्नोलोजिष्ट	
	रेडीयोग्राफीक अधिकृत	१
	रेडीयोग्राफर	दुई
	रेडीयोग्राफीक अधिकृत	एक

(ग) स्वास्थ्य मन्त्रालयका स्विकृति बिना Radiology सम्बन्धी मेशिन नेपालमा पैठारी गर्न पाइने छैन ।

परिच्छेद ११

प्रयोगशाला सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड

२९. **प्रयोगशाला सेवा:** (१) प्रयोगशाला सेवा सञ्चालनका लागि प्रयोगशालाहरु का स्तर, विभाजन र जनशक्ति देहायबमाजिमहन पर्नेछ :-

(क) मेडिकल टेक्नोलोजिष्टः मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट मेडिकल ल्याब टेक्नोलोजी विषयमा स्नातक BMLT उपाधीप्राप्त । गराउनु पर्ने परिक्षणहरुः Histopathology, Cytopathology and Bone Marrow Study बाहेकका सब परिक्षणहरु ।

आदर्श गाउँपालिका

(ख) ल्याव टेक्नीशियनः मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्था बाट सम्बन्धित विषमा प्रमाण पत्र तह वा सो सरह उतीर्ण

(ग) ल्याव असिष्टेण्टः मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्था बाट कम्तीमा एक बर्ष वा १५ महिनाको ल्या.अ. तालिम गरी प्रमाण पत्र प्राप्त गरेका गर्नपाउन परीक्षणहरुः २५ शैया सम्मका सरकारी अस्पताल स्तरमा प्रदान गरिने प्रयोगाला सान्धी आधारभूत परिक्षणहरु ।

नोटः माथि उल्लेखित जनशक्तिहरुले योग्यता हासिल गरेको विषयका पाठ्यक्रममा उल्लेखित सम्बन्धित प्रीक्षण गर्न पाउनेछन ।

(२) उपदफा (१) सा उल्लखित जनशक्तिले आफूले प्राप्त गरेका प्रमाणपत्रका आधारमा व्यवसाय गर्न नेपाल सरकारले तोकेला परिषद मा दर्ता हुनुपर्नेछ।

३०. **<u>प्रयोगशाला सञ्चालन सम्बन्धी न्युनतम मापदण्डः</u>** देहायमा उल्लेख भए बमोजिम सरकारी स्तरमा सञ्चालित प्रयोगशाला हरुका स्तर अनुसारका मापदण्ड निजी क्षेत्रमा सञ्चालित प्रयोगशाला हरुका न्यूनतम मापदण्ड हुनेछ। आदर्श गाँउपालिकाले डि र ई समुहको प्रयोगशालाको संचालन अनुमति दिनेछ ।

(क) प्रयोगशालामा कार्यरत जनशक्ति अनुसार देहाय मा लेखिए बमोजिमका परीक्षणहरु मात्र गर्न पाइनेछ ।

(ख) आकस्मिक सेवाप्रदान गर्न हरेक अस्पतालमा शैया अनुसारका आवश्यक पर्ने आकस्मिक परीक्षणहरु गर्नुपर्नेछ। आई.सी.यु. सेवाप्रदान गर्न अस्पतालहरुमा Blood gas Analyzer हुनुपर्नेछ।

(ग) राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला वा अन्य सम्बद्ध निकाय बाट सञ्चालन हुने गुणस्तर नियन्त्रक सम्बन्धी कार्यक्रममा अनिवार्य रुपमा भाग लिन पर्नेछ।

(घ) राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला बाट पठाइने गुणस्तर सम्बन्धी परीक्षण निर्देशन बमोजिम अनिवार्य रुपना गर्नु पर्नेछ ।

(ङ) प्रत्येक कोठामा प्रयाप्त प्रकास र भेन्टिलेसनको व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

(च) बिजुली र पानीको राम्रो व्यवस्था हुन पर्नेछ ।

(छ) प्रयोगशालाले फोहर व्यवस्थापन नेपाल सरकारले तोकका मापदण्ड अनुसार गरेका हुन पर्नेछ।

(ज) प्रयोगशालामा रगत तान्ने कोठा, सफा गर्ने कोठा, आकस्मिक कोठा, नमुना परिक्षण गर्न कोठा र शौचालयका अनिवार्य व्यवस्थाहुनु पर्नेछ ।

(झ) प्रयोगशालामा आवश्यक पर्न टेबुल, कुर्सी लगायतका आवश्यक फर्निचरहरु पर्याप्त मात्रामा हुनुपर्नेछ ।

(ञ) प्रयोगशालामा विशेषज्ञ सेवाप्रदान गर्दा आफुले जन उपाधीप्राप्त गरेका छ सोही अनुसार मात्र सेवा सञ्चालन गर्न पाइनेछ ।

(ट) प्रयोगशालाका रिपोर्ट प्रमाणित गर्नेका नाम, शैक्षिक योग्यता एव परिषदका दर्ता नंम्वर उल्लेखित स्टयाम्प वा प्रिन्टका प्रयोग उल्लेख गरेको हुनुपर्नेछ।

३१. "E" Category Laboratory सम्बन्धी आधारभूत मापदण्डः

(क) **जनशक्तिको विवरणः** प्रयोगशालामा कम्तिमा २ जना ल्याब असिष्टेन्ट वा सो भन्दा माथिल्लो तहको र नेपाल स्वास्थ्य व्यावसायी परिषद्‌मा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ ।

(ख) **क्षेत्रफलः** Space १५० sq.ft

ग) All "Basic Equipments", consumables, reagents/kits

Basic equipments include:

- Centrifuge
- Coloriment
- Water bath
- VDRL shaker
- Hot air oven
- Incubator
- Micropipettes
- DC coagulator
- Refrigerator

- Power backup

Glasswares: Khan Tubes, Test tubes, petri dishes, etc.

Consumables: Disposable syrings

"D" Category Laboratory सम्बन्धी आवश्यक उपकरण तथा सामग्रीहरु:

All "E" Plus Semi-automated M Biochemistry analyzer etc.

(घ) Serivices (range of tests): To be provided by these laboratories include:

- Hematology: TC, DC, hemoglobin, ESR, blood grouping for non-transfusion purpose, BT, CT
- Biochemistry, Sugar, Urea, Bilirubin T & D, S. Uric Acid, Total protein, serum albumin
- Microbiology: Sputum AFB stain (Z-N stain)

परिच्छेद १२

दन्तरोग सेवा वा सेवाकेन्द्र सम्बन्धि मापदण्ड

३२. दन्तरोग सम्बन्धि मापदण्डः

Category of Hospitals

- Dental Clinic- to provide general dental services
- Dental Department of General Hospital- to provide general dental services

Dental Dept. for General Medical Hospital

The aim of the dental department of any general hospital is to provide general dental service in an clean and hygienic environment. The dental department should have minimum following facilities.

- Infrastructure:

आदर्श गाउँपालिका

- Reception, waiting, Clinic, Toilet, Cleaning and Sterilization area Equipment, Three dental chairs (two for Drs and one for Hygienist) with Halogen light, Halogen light spittoon and water supply.

➢ Equipment:

- High Vacuum Suction
- Micromotor or Air motor
- Airotor Handpiece
- Light cure unit
- Ultrasonic Scaler Unit/ PisoScaler
- Oil free Medical Grade Compressor, electrocautery
- IOPA-X-Ray, X-ray viewer
- Autoclave/ Hot air oven
- Needle destroyer with cutter
- Generator

परिच्छेद १३

अभिलेख तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी व्यवस्था

३३. अभिलेख तथा प्रतिवेदनः

(१) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गरेका सेवाहरु आदर्श गाउँपालिका गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त एकिकृत स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली अनुसार अभिलेख राख्नु पर्नेछ । तोकिएको समयमा आफुले प्रदान गरेका सेवाको प्रतिवेदन गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त एकिकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको ढाचामा आदर्श गाउँपालिकाको कार्यालयमा अनिवार्य रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ । यसरी तोकिए बमोजिमको अभिलेख नराख्ने र प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थालाइ गाउँपालिकाले सचेत गराउनुका साथै अनुमति खारेज गर्न समेत सक्नेछ ।

(२) सूचना व्यवस्थापन गर्ने कर्मचारीलाई आदर्श गाउँपालिको कार्यालयबाट एकिकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सम्बन्धि तालिम लिने व्यवस्था गराउनु पर्नेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

(३) स्वास्थ्य संस्थाले सेवा प्रदान गरेका विरामीहरुको रोगको विवरण ICD अनुसार coding गरी प्रतिवेदन गर्नु पर्नेछ ।

(४) स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो संस्थामा नेपाल सरकारले तोकेको notifiable diseases विरामी पत्ता लागेको वा शंका लागेको खण्डमा वा कुनै रोगको महामारीको शंका लागेमा तुरुन्त आदर्श गाउँपालिकाको कार्यालयमा सूचना गनु पर्नेछ ।

परिच्छेद १४

स्वास्थ्य संग सम्वन्धित गैरसरकारी संघ संस्था सम्वन्धि व्यवस्था

३४. स्वास्थ्य संग सम्वन्धित गैरसरकारी संघ संस्था सम्वन्धि व्यवस्था :

(१) यस गाँउपालिका क्षेत्रभित्र स्वास्थ्य संग संवन्धित भई संचालन भएका र संचालन हुने स्थानिय स्तरका र राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका संघ संस्थाले समेत यस क्षेत्र भित्र कुनै पनि कार्यक्रम संचालन गर्दा गाँउपालिका वाट स्वीकृति लिनुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्वास्थ्य कार्यक्रम संचालन गर्ने संस्थाले संस्थादर्ता ऐन २०३४ वमोजिम दर्ता भई, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका संघ सस्थाले संघिय सरकार स्वास्थ्य मन्त्रालय, प्रदेश स्तरको भए प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचना तथा स्थानिय स्तरको भए गाँउपालिका स्वास्थ्य शाखामा संस्था दर्ता भएको हुनुपर्ने छ ।

(३) उपदफा २ बमोजिम दर्ता भएका संस्थाले यस गाँउपालिकाको क्षेत्रमा स्वास्थ्य सेवा तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा वार्षिक रुपमा संचालन गर्ने कार्यक्रमहरुको बजेट कार्यक्रम तथा कार्ययोजना पेश गर्नु पर्ने छ र उक्त कार्ययोजना गाउपालिका बाट स्वीकृत भएपछि मात्र संचालन गर्न पाइने छ ।

(४) यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र स्वास्थ्य संग सम्बन्धित उपचारात्मक शिविर, विशेषज्ञ शिविर आदि संचालन गर्न चाहने सामाजिक संघ संस्थाहरुले समेत कार्यक्रम संचालनको कार्ययोजना पेश गरि गाँउपालिका पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र कार्यक्रम संचालन गर्न पाइने छ ।

(५) उपदफा (१), (२) र (३) बमोजिम स्वीकृति लिएका संघ सस्थाले गाउँपालिकाको स्वास्थ्य शाखाले उपलब्ध गराएको ढाँचा बमोजिम मासित तथा वार्षिक प्रतिवेदन अनिवार्य रुपमा पेश

आदर्श गाउँपालिका

गर्नु पर्ने छ । (६) उपदफा (४) बमोजिम स्वीकृति लिएका संघ सस्थाले गाँउपालिकाको स्वास्थ्य शाखाले उपलव्ध गराएको ढाँचा बमोजिम कार्यक्रमको प्रतिवेदन सो शाखामा उपलब्ध गराउनु पर्ने छ ।

परिच्छेद १५

संचालन अनुमति नवीकरण हुन नसक्ने अवस्था र खारेजी सम्बन्धी व्यवस्था

३५. सञ्चालन अनुमति नवीकरण नहुनेः

(१) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायको अवस्थामा स्वास्थ्य संस्थाको सेवा सञ्चालन अनुमतिको नवीकरण गरिने छैनः–

(क) नियमित वा आकस्मिक अनुगमन गर्दा ताकिएको गुणस्तर वा पूर्वाधार पुरा नगरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गरेको पाईएमा,

(ख) अस्पतालले प्रदान गरेका सेवाको तोकिएको ढाचामा अभिलेख नराखेमा, तोकिएको ढाचा र समयमा नियमित प्रतिवेदन नगरेमा र वार्षिक प्रतिवेदन आदर्श गाउँपालिकाको कार्यालयमा पेश नगरेमा,

(ग) स्वास्थ्य संस्थाबाट सिर्जित अस्पतालजन्य फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन नगरेको पाईएमा,

(घ) मन्त्रालय वा प्रादेशिक स्वास्थ्य संरचना वा सम्वन्धित निकाय वा गाउँपालिकाको कार्यालयले दिएको निर्देशनको उल्लंघन गरेमा,

(ङ) भवन संहिता अनुरुप भवन निर्माण नभएको वा पुरानो भवनको हकमा तोकिएको समयभित्र भुकम्पीय दृष्टिकोणले भवन प्रबलीकरण गरेका नपाईएमा ।

३६. खारेजी गर्न सकिनेः

(१) यो कार्यविधि प्रारम्भ हुनु अघि अनुमति प्राप्त गरी सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाले संस्था सञ्चालन गर्न नसक्ने जनाई सञ्चालन अनुमति खारेजीका लागि निवेदन दिएमा सम्बन्धित निकायले त्यस्तो संस्थाको सञ्चालन अनुमति खारेजी गर्न सक्नेछ ।

(२) गैर कानूनी क्रियाकलाप गरेको पाईएमा सम्बन्धित निकायले सम्बन्धित सेवा निलम्वन वा त्यस्तो संस्थाको सञ्चालन अनुमति खारेजी गर्न सक्नेछ ।

(३) दफा ३५ र ३६ मा तोकिएको कार्यहरु उल्लंघन गरेमा ।

परिच्छेद १६

विविध

३७. सेवा शुल्क निर्धारण समिति सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) सर्वसाधारणलाई उचित मुल्यमा गणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा पु¥याउने प्रयोजनका लागि स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तरका आधारमा त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थाले लिन सक्ने सेवा शुल्क सम्बन्धी मापदण्ड निर्धारण गर्नका लागि आदर्श गाउँपालिकाले अनुसूची –१२ बमोजिम सेवा शुल्क निर्धारण समिति गठन गर्नेछ र उक्त समितिको सिफारिसका आधारमा सेवा शुल्क निर्धारण हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि सेवा शुल्क निर्धारण समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार वस्नेछ ।

(३) सेवा शुल्क निर्धारण समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि समिति आफैंले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३८. मापदण्ड तथा अनुसूचीमा हेरफेरः गाउँपालिकाले यस कार्यविधिमा उल्लिखित मापदण्ड तथा अनुसूचीहरू आवश्यकता अनुसार हेरफेर र थपघट गर्न सक्नेछ ।

३९. व्याख्या गर्ने अधिकारः यस कार्यविधिमा उल्लेखित मापदण्डको कुनै प्रावधानको कार्यान्वयनमा कुनै द्विविधा उत्पन्न भई कार्यान्वयनमा वाधा आई परेमा आदर्श गाउँपालिका, गाउँकार्यपालिकाले सो मापदण्डको व्याख्या गर्नेछ ।

४०. बचाउ : यस कार्यविधिमा लेखिए जति कुरा यसै कार्यविधि बमोजिम र अन्यमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची १

पूर्वाधार, दर्ता, नविकरण तथा स्तरोन्नति स्वीकृतिको प्रयोजनका लागि अनुगमन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

(दफा २ को खण्ड (क) सँग सम्बन्धित) -

१. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -	संयोजक
२. सहरी विकास तथा प्राविधिक शाखा प्रमुख -	सदस्य
३. मेडिकल अधिकृत(एक) -	सदस्य
४. ल्याब टेक्नीसियन र अधिकृत (एक) -	सदस्य
५. पब्लिक हेल्थ नर्स र नर्सिङ अधिकृत (एक) -	सदस्य
६. फार्मेसी अधिकृत (एक) -	सदस्य
७. स्वास्थ्य शाखा प्रमुख -	सदस्य सचिव

पुनश्चः आदर्श गाउँपालिकाको कार्यालयमा सबै सदस्यहरु नभएको अवस्थामा आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य निर्देशनालय, स्वास्थ्य कार्यालय तथा जिल्लामा अवस्थित सरकारी अस्पतालका कर्मचारीहरुबाट सदस्य कायम गर्न सकिनेछ ।

नोटः समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञलाई आमन्त्रित सदस्यको रुपमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची २

आदर्श गाउँपालिका

भवन सम्बन्धी मापदण्ड

(दफा २ को खण्ड (म) संग सम्बन्धित)

गाउँपालिकामा निर्माण गरिने स्वास्थ्य संस्थाका हकमा देहायको मापदण्ड अनुसार कायम गरिनु पर्नेछ।

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज – ४० प्रतिशत
- Floor Area Ratio (FAR)– २.५
- न्युनतम पार्किङ स्थल – जम्मा जग्गाको २५ प्रतिशत
- भवनको सेट ब्याक (Set Back)– कम्तिमा ३ मिटर भवनको चारैतिर
- लाईट प्लेन (Light Plane)– ६३.५ डिग्री

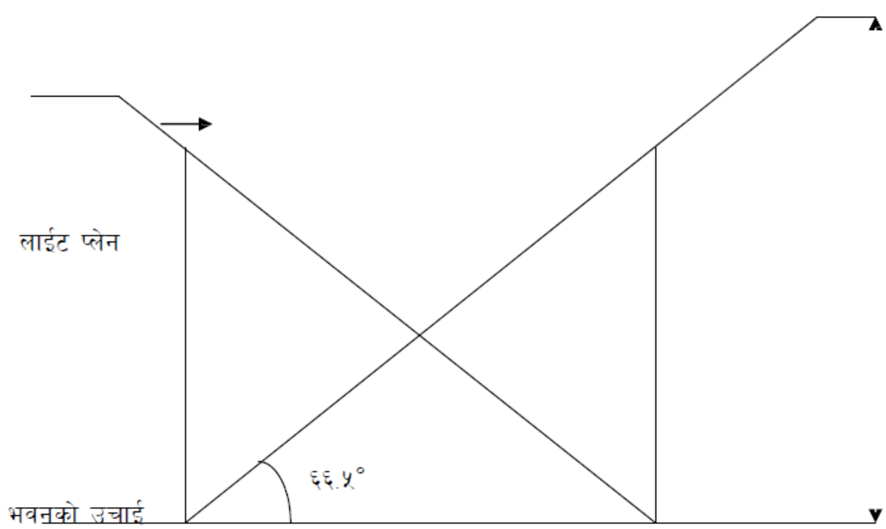

अनुसूची ३

पूर्वाधार स्वीकृतिको मनसाय पत्रका लागि निवेदन फाराम

(दफा ४ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित)

श्री ....

....

....।

निम्नानुसार प्रस्तावित अस्पतालका संचालन तथा पूर्वाधार स्वीकृतिको मनसाय पत्रका लागि देहाय अनुसार कागजात सहित निवेदन फाराम पेश गरेका छु र छौं ।

निवेदन फारामः

कार्यकारी अधिकत र संचालन समितिका तर्फबाट

....

१. अस्पतालको नामः– शैया संख्याः–

२. साधारण सेवा÷विशेषज्ञ सेवा वा अस्पताल के हो उल्लेख गर्नेः–

३. अस्पतालको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना)–

पालिका वडा नं.– टोल – ब्लक नं

मोबाइल– पो.ब.नं.– टेलिफोन नं.

४. अस्पताल खोल्न व्यक्तिहरु (५ प्रतिशत भन्दा बढी शेयर धारण गर्नेहरुको मात्र)–

नामः– ठेगाना :–

नागरिकता नः– मोबाइल नं.– फोन नं.–

५. अस्पतालका लागि आवस्यक जग्गा र स्वामित्वका

(क) जग्गाका कित्ता, क्षेत्रफल र स्वामित्वका प्रकारः

(ख) लिजमा भए कबुलियतनामा पेश गर्नेः

६.अस्पतालका वित्तीय स्रोत –

(क) निजी लगानी (ख) बैंक कर्जा (ग) सरकारी

(घ) अनुदान सहयोग

(ङ) गैरसरकारी संस्थाबाट कर्जा लिइ संचालन गर्ने भए सो को विवरण (च) अन्य

वित्तीय लगानीः– (स्थीर पूँजी लागत) रु. ....

(क) भवन तथा जग्गाको लागि –रु. ....

(ख) औजार उपकरणको लागि–रु. ....

वित्तीय लगानी (चाल पूँजी लागत) रु. ....

रोजगार संख्या–

अनुमानित आम्दानी –रु. ....

अनुमानित मुनाफा –. मासिक –रु. .... त्रैमासिक –रु. ....

वार्षिक –रु. ....

७. देहायका विषयहरु समेत समावेश भएको व्यावसायिक कार्ययोजना

(क)स्वीकृत संस्थाबाट प्रदान गर्ने सेवाहरूका विवरणः

निदानात्मक सेवा	प्रतिकारात्मक सेवा	उपचारात्मक सेवा
☐ एक्स–रे ☐ अल्ट्रासाउण्ड ☐ इन्डोस्कोपी ☐ इसीजी, ट्रेडमिल ☐ प्रयोगशाला	☐ खोप ☐ गर्भवती, सुत्केरी जाँच ☐ परिवार नियोजन ☐ .... ☐	☐ प्रसूति तथा स्त्री रोग ☐ जनरल मेडिसिन ☐ जनरल सर्जिकल ☐ विशेषज्ञ सेवाः जस्त प्रसूति सेवा, मृगौला रोग, स्नायु,

आदर्श गाउँपालिका

☐ .... ☐ .... ☐	☐ .... ☐ .... ☐	आँखा, हाडजोर्नी, मानसिक सेवा ☐ .... ☐ ....

(ख) संस्थामा प्रयोग हुन आवश्यक उपकरणहरूका विवरण संलग्न गर्नेः

१. ....
२. ....
३. ....
४. ....

(ग) संस्थामा सेवा पुऱ्याउनका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिका विवरण (संलग्न गर्ने)

(१) विशेषज्ञ

नामः पदः योग्यताः पार्टटाइमः फुलटाइमः

(२) प्राविधिकः

नामः पद : योग्यता : पार्टटाइम : फुलटाइम :

(३) प्रशासनिक :

नाम : पद : योग्यता : पार्टटाइम : फुलटाइम :

नोट :

आदर्श गाउँपालिका

(१) संस्थामा काम गर्ने प्राविधिक कर्मचारीहरू सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएका हुनुपर्ने । सम्बन्धित परिषदका प्रमाण पत्र अनिवार्यरुपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(२) कर्मचारीहरूका योग्यताका प्रमाणित प्रतिलिपिका साथै कार्य गर्ने मन्जुरीनामा समेत संलग्न हुनुपर्ने।

(३) सरकारी कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरू संलग्न हुने भएमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ का दफा ५९ अनुसारको स्वीकृति पत्र अनिवार्यरुपमा संलग्न हुनुपर्ने ।

(४) प्राविधिक कर्मचारीहरुले आपैm कार्य गर्ने अन्य संस्थाहरुका समेत विवरण खुलाउने ।

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची ४

स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सेवा विस्तार वा स्तरोन्नतिका लागि अनुमति प्राप्त गर्न दिने निवेदन फाराम

(दफा ५ को उपदफा (१) सग सम्बन्धित)

१. संस्थाको नामः शैया संख्याः–

२. साधारण सेवा र विशेषज्ञ सेवा अस्पतालमा कुन हो उल्लेख गर्नेः–

३. संस्थाको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना)

प्रदेशः– जिल्लाः– पालिकाः वडा नः

टोलः व्लक नः – टेलिफोन नः

४. संस्था खोल्ने व्यक्तिहरुः

नामः नागरिकता नः

ठेगानाः फोन नः

मोबाइल नः

५. संस्थाका वित्तिय श्रोतहरुः

क) निजी स्रोतः-

ख) शेयर कर्जाः–

ग) सरकारीः–

घ) गैर सरकारी संस्थाबाट कर्जा लिइ संचालन गर्ने भए सो उल्लेख गर्नेः–

➢ वित्तीय लगानीः–(लागत) रु

- भवन तथा जग्गाका लागिः–
- औजार उपकरणः–
- जनशक्तिः–
- अनुमानित आम्दानीः–

आदर्श गाउँपालिका

- आम्दानी स्वदेशीः– बिदेशीः–
- अचल सम्पत्तिका स्रोतः– अनुमानित मुनाफाः– मासिकः–
- त्रैमासिकः– वार्षिकः–

६. नर्सिङ्ग होम तथा निजी अस्पतालका वर्गीकरण अनुसार प्रदान गर्ने सेवाहरुको बिवरण कुन–कुन सेवा पुर्‍याउने हो रु खुलाउने । निदानात्मक सेवा प्रतिकारात्मक सेवा उपचारात्मक सेवा अन्य सेवा

एक्स–रे खोप प्रसूति तथा स्त्रीरोग एम.सि.एच क्लिनिक

परिवार नियोजन प्याथोलोजी ल्याव आहार विहार जनरल मेडिसिन

अल्ट्रासाउण्ड जनरल सर्जिकल विशेषज्ञ सेवा जस्तैः–प्रसूति सेवा, इण्डोस्कोपी

मृगौला रोग, स्नायु, दन्त, ई.सी.जि., ट्रेडमील, प्रयोगशाला, सर्जिकल सेवा

७. संस्थामा प्रयोग हुने आवश्यक मुख्य उपकरणहरुको बिवरण तथा स्रोतः–

क)

ख)

ग)

घ)

ङ)

च)

छ)

ज)

झ)

८. संस्थामा सेवा पुर्याउने कर्मचारीहरुका बिवरण सम्बन्धित मापदण्ड अनुसारः

क) विशेषज्ञः

नामः: पदः: योग्यताः:

पार्टटाईमः: फुलटाईमः:

ख) प्राविधिकः:–

नाम पद योग्यताः:

पार्टटाईम फुलटाईम

ग) प्रशासनिकः:–

नामपदः: योग्यता पार्टटाईम फुलटाईम

नोटः

१. सम्बन्धित सेवा अनुसार निर्धारित मापदण्डहरु र पूर्वाधारहरु पूरा भएपश्चात मात्र सेवा संचालन गर्न पाईनेछ ।

२. उपर्युक्त बमोजिम के कति कर्मचारीहरुका संस्थामा संलग्न हुने हो, स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्ने ।

३. सबै शुल्क बिवरण बिस्तृत रुपमा उल्लेख हुनुपर्ने ।

४. संस्थामा कार्य गर्ने प्राविधिक कर्मचारीहरु सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको हुनुपर्ने, सम्बन्धित परिषदको प्रमाणपत्र अनिवाय रुपमा पेश गर्नुपर्ने ।

५. कर्मचारीहरुको योग्यताको प्रमाणित प्रतिलिपिका साथै कार्य गर्ने मन्जुरीनामा समेत संलग्न हुनुपर्ने ।

६. नेपाल सरकारमा कार्यरत कर्मचारीहरु संलग्न हुने भएमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ का दफा ५९ अनुसारका स्वीकृति पत्र अनिवार्य रुपमा संलग्न हुनुपर्ने ।

७. प्राविधिक कर्मचारीहरुल आफै कार्य गर्ने अन्य संस्थाहरुको समेत विवरण खुलाउने ।

नोटः स्वास्थ्य संस्था सञ्चालनका लागि निवेदन दिदा संगलग्न गर्नुपर्ने कागजातहरुको निवेदन फारम

१. कम्पनी दर्ता÷संस्था दर्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि

२. संस्था÷कम्पनीको विधान÷प्रवन्ध पत्र, नियमावलीको प्रतिलिपि

३. स्थायी लेखा दर्ता प्रमाण–पत्रका प्रतिलपि

४. स्थापना गर्न लागिएका ठाउमा अस्पताल आवश्यक छ भन्ने सम्बन्धित वडाको सिफारिस पत्र

५. अस्पतालमा काम गर्ने जनशक्ति सम्बन्धी विवरण

(क) बायोडाटा

(ख) शैक्षिक योग्यता, तालिमका प्रमाणित प्रतिलिपि

(ग) प्राविधिक कर्मचारीहरुले सम्बन्धित काउन्सिलका दर्ता प्रमाण–पत्रका प्रतिलिपि

(घ) नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि

(ङ) जनशक्तिहरुको काम गर्ने समय (पार्ट टाइम÷फुल टाइम किटान गर्नुपर्नेछ)

(च) मञ्जुरीनामा÷कबुलियतनामा

६. औजार उपकरणका बिवरण तथा स्रोत

७. सम्पूर्ण सेवा शुल्क बिवरण

८. भौतिक सामग्रीको बिवरण

९. अस्पतालले लिने सेवा शुल्क विवरण र गरीब तथा असहायलाई छुट दिने नीति

१०. जग्गा÷घरको स्वामित्व

११. घर÷कोठा बहालमा लिई सञ्चालन गर्ने भए घर बहाल सम्झौता–पत्र र भवन स्वास्थ्य संस्था संचालन गर्न राष्ट्रिय भवन संहिता बमोजिम उपयुक्त छ भन्ने सम्बन्धि सिफारिश पत्र

१२. भवनको स्वीकृत नक्सा

१३. संस्थाको चल अचल सम्पत्ति बिवरण तथा वित्तीय स्रोत

१४. कर चुक्ता प्रमाण पत्र (लागु हुने अवस्थामा मात्रै)

१५. लेखापरीक्षण प्रतिवेदन (लागु हुने अवस्थामा मात्रै)

१६. बिरामी बडापत्रका नमुना

१७. रु १० को हुलाक टिकट

१८. भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची ५

स्वास्थ्य क्लिनिक÷रेडियो ईमेजिङ सेवा सञ्चालन अनुमति माग गर्ने निवेदन फाराम

(दफा ५ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित)

१. संस्थाको नाम :– शैया संख्या :–

२. संस्थाको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना) :–

अञ्चल :– पालिका. :– ब्लक नं :–

जिल्ला :– वार्ड नं. :– टेलिफोन न. :–

पो.व.नं. :–

३. संस्था खोल्न व्यक्तिहरु :–

नाम :– नागरिकता :–

ठेगाना :– फोन नं. :–

४. संस्थाका वित्तीय स्रोत :–

क. निजी :– ख. शेयर कर्जा :– ग. वैदेशिक :–

घ. गैर सरकारी :– ङ. सामुदायिक :– च. अन्य

५. संस्थाको क्षमता तथा बिस्तृत कार्य योजना :–

सेवा प्रदान गन क्षेत्रहरु :

निदानात्मक सेवा प्रतिकारात्मक सेवा उपचारात्मक सेवा

एक्स–रे खोपप्रसूति तथा स्त्रीरोग अल्ट्रासाउण्ड

एम.सि.एच. जनरल मेडिसिन

इण्डोस्कोपी परिवार नियोजन सेवा जनरल सर्जिकल विशेषज्ञ सेवा

आदर्श गाउँपालिका

ई.सी.जी.,टे«डमील प्रयोगशाला जस्तै :–आखा,नाक, मुटु,मृगौला स्नायुरोग ईत्यादि

अन्य सेवा :– फार्मेसी

६. सेवा शुल्क .अलग र स्पष्टसंग खुलाउने :–

७. संस्थामा सेवा हुन आवश्यक उपकरणहरुका बिवरण तथा स्रोत :–

८. संस्थामा सेवा पर्याउन जनशक्ति बिवरण :–

संख्या र योग्यता र अनुभव र पार्टटाईम फुलटाईम र अन्य सुविधा

सामान्य चिकित्सक : विशेषज्ञ चिकित्सक : अन्य प्राविधिक :

नोटः

१. सम्बन्धित सेवा अनुसार निर्धारित मापदण्डहरु र पूर्वाधारहरु पूरा भए पश्चात मात्र सेवा संचालन गर्न पाईनेछ ।
२. उपर्युक्त बमोजिम के कति कर्मचारीहरुका संस्थामा संलग्न हुन हो, स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्ने ।
३. संस्थामा काम गर्ने कर्मचारीहरु सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएका हुनुपर्ने, सम्बन्धित परिषदका प्रमाणपत्रहरु अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
४. कर्मचारीहरुको योग्यताको प्रमाणित प्रतिलिपिहरु संलग्न हुनुपर्नेछ ।
५. नेपाल सरकारमा कार्यरत कर्मचारीहरु संलग्न हुन भएमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ का दफा ५९ अनुसारका स्वीकृति पत्र अनिवार्य रुपमा संलग्न हुनुपर्ने ।

आदर्श गाउँपालिका

Code of Ethics B Level General Medicine (HA) and C Level Assistant Health Worker (CMA)

INTRODUCTION:

The NHPC has in accordance with the NHPC Act 2053 B.S, NHPC has approved this code of ethics according to clause of 9 (1) of the NHPC Act 2053 B.S, for health assistant and auxiliary health worker, those registered under it, are to abide by, the code of ethics is as follows:

It will come into force since Bhadra 1-2061 (August 1, 2004):

1. Duties of professionals in Generals:

Health Professionals will:

1.1 Always maintain the highest standard of professional conduct.

1.2 Carryout professional duties with conscience and dignity.

1.3 Maintain the utmost respect for human life right from the time of conception as per the laws of land.

1.4 Not use knowledge contrary to the norms of humanity.

1.5 Dedicate life to the service of humanity.

1.6 Not permit motives of profit to influence the free and independent exercise of professional judgment on behalf of patient/clients.

1.7 Be dedicated to providing competent health service in sound technical and moral independence, with compassion and respect for human dignity.

1.8 Deal honestly with patients and colleagues.

1.9 Not self advertising by health workers unless permitted by the laws of the country and the code of ethics of NHPC.

1.10 Respect the right of patient, of colleagues, and of other health professionals and with safeguard patient confidences.

1.11 Preserve absolute medical confidentiality.

1.12 Give emergency and life saving care as humanitarian duty unless any possibility to do better.

1.13 0bserve the code of ethics approved by NHPC

1.14 Be a good character, diligent, modest, sober, patience, alert and promt in action.

आदर्श गाउँपालिका

1.15 Work with full devotion and should always try to improve medical knowledge and skill so that clients and colleagues are optimum benefited.

1.16 Provide health service on scientific basis and should not be associated professionally with anyone who violates this principle.

1.17 Not allow consideration of age, sex, religion, nationality, ethnicity, politics or social standing to intervene between professionals and patients.

2. Professional Guideline:

2.1 Consultation Process: When a patient comes to health professionals a complete consultation and counseling process should take place in order to make an accurate diagnosis and to give an appropriate treatment and advice. During the consultation and counseling process health professional should include the following:

2.1.1 History taking: To obtain relevant information regarding the systems of body & disease.

2.1.2 Examination: To obtain physical sign and symptoms of disease. Includes. inspection, palpation, percussion and auscultation.

2.1.3 Investigation: If possible

2.1.4 Diagnosis: According to history taking and finding of examination, a provisional diagnosis may be made. For the confirmed diagnosis investigation may be needed.

2.1.5 Making treatment plan: Treatment may consist of drugs or non-drugs treatment or combination of both. Treatment includes:

1. Bed rest
2. Physiotherapy
3. Surgical therapy
4. Proper feeding
5. Psychotherapy

If the drug treatment is necessary the drug must be:

1. Effective
2. Safe
3. Suitable

आदर्श गाउँपालिका

4. Economical

2.1.6 Advise and information: Proper information to the patient and family member about the health problem of she/he is suffering from and the treatment that is required. This will help to complete with the recommended treatment.

2.2 Appropriate Prescribing: In order to achieve a safe, effective and economical use of medicines, prescribing should be based on basic principles as follows:

2.2.1 Appropriate indication: Prescribing drug should be based on a real medical indication, consistent with accurate diagnosis and drug therapy is the best alternative for treating the patient's health problem.

Prescribing of drug should not be made for other reasons, for instance, because of the demands from the patient or to please the patient.

2.2.2 Appropriate drug: Drugs are most effective, safe, suitable and economical should be prescribed. Health professional are advised to follow the treatment recommendation according mentioned in this guidelines,

2.2.3 Appropriate for the patient: The selected drug that is considered best to treat the problem can only be given to an individual patient. If there is no contraindication exists, a safer alternative should he chosen, e. g. penicillin cannot be given to patient with history of sensitivity to penicillin.

2.2.4 Appropriate administration, dosage and duration: How drug will be administered, which formulation, what dosages, how often, and for how long, should he decided before prescribing drug to an individual patient. Most oil' drugs that are use a' to treat commonly occurring problems in primary health center, health post, sub-health post and same level of private clinics are included in this guidelines.

2.2.5 Appropriate counseling: Providing proper information regarding the disease and the medication is an integral part of the prescribing process. Individual patient should be well informed, to ensure the correct and use of drugs as well as compliance of the patients.

2.2.6 Appropriate follow-up: Every treatment should be properly followed-up and evaluated. The expected effect or unwanted side effect should be properly communicated to patients and should he evaluated during, followed up examination. The patient should be informed properly when they should come back follow-up.

2.3 Patient Communication:

2.3.1 Sufficient time should be spent with the patient to allow an effective commnication regarding Che health problem.

2.3.2 Information provided and shares on health problem from which the patient is suffering. The cause, prognosis, and necessary preventive measures in the future should be taken.

2.3.3 Treatment that is required both drug and non-drug treatment.

आदर्श गाउँपालिका

2.3.4 Information about the drug treatment, including the name of drugs, ways of drug administration, adverse effect of drugs that patient need to know. Reassurance should be given to patients to help them comply with the treatment.

2.3.5 Informed to patient need to come back for follow-up if required.

2.4 Appropriate dispensing: Dispense the prescribed medication correctly is important to ensure safe and effective treatment for patient. The correct drug should be given to the right patient in right doses, right time and right duration with the clear instruction as well as in package. There are important steps for proper delivery of drugs to the patient.

2.4.1 Reading & understanding the prescription.

2.4.2 Collecting the prescribed drugs correctly.

2.4.3 Preparing the required quantity.

2.4.4 Packing and labeling.

2.4.5 Delivery of drugs and counseling.

2.5 Appropriate prescribing and dispensing Practices: The following guidelines should be considered before prescribing a drug in order to comply with the principles of appropriate prescribing;

2.5.1 It depends on accurate diagnosis, knowledge about drugs available for treatment.

2.5.2 Avoid prescribing many drugs.

2.5.3 Never prescribe any drug just to please the patients. Try to resist any demand from the patient for certain product e.g. injectable preparation, expensive combination products.

2.5.4 Do not misuse or overuse the drugs, e.g. do not use antibacterial drugs that are not caused by bacteria like influenza, acute non specific diarrhea, scabies etc.

2.5.5 Essential drugs are those effective, safe and economical drugs that are selected to satisfy the needs of the majority of the population. In this guidelines during task and duties of health professionals they prescribed that drugs are almost those which belong to the national essential drug list for health post and sub-Health posts. Prescription should always confined the recommended drug list in this guideline, according to the qualification and registered level.

2.5.6 Every drug may have a risk of adverse reactions, in every case, the likely benefit should be weighed against the potential risk.

2.5.7 Those patient or condition cannot be treated by your level should be referred to higher level facility without delay.

2.6 Prescription and its contents

2.6.1 Prescription is a legal documents. It is a direct means of communication between the health professional/authorized prescriber and authorized dispenser regarding drug therapy of the patient.

आदर्श गाउँपालिका

2.6.2 Prescription should be written clearly, legibly, correctly and completely. It will enable the dispenser to understand the content fully, to dispense drugs correctly to the patients, avoiding life threatening errors.

2.6.3 A prescription should contain information on three-aspect i.e, patient, therapy and prescriber.

1. Patients information-name, age, sex & diagnosis

2. Therapy- Prescribed drug, doses, strength and quantity of drug, route of administration, frequency of administrations and duration of administration.

3. Prescriber's Name, address and registration number.

a. If necessary, special instruction in taking the drugs need to be given to patient. It should be clearly written, e.g. before meal or after meal.

b. The prescriber must sign a prescription. The date of the prescription should be given.

3. Circumstances of working fields:

3.1 General medicine & surgery: Health Assistant (HA) and Auxillary Health Worker (AHW) can recognize and perform the treatment, prevention, management of following health problem,

1. Common Emergency symptom

i. Chest pain

ii. Abdominal pain

iii. Renal colic

iv. Joint pain

V. Headache

vi. Red eye

vii. Earache

viii. Toothache

ix. Fever

X. Nausea and vomiting

xi. Diarrhea

xii. Haemorrhage

xiii. Epistaxis

xiv. Shock

आदर्श गाउँपालिका

xv. Convulsion

2. Common Emergency Problems

i. Snake bite

ii. Organo Phosphorus poisoning

iii. Road traffic accident

iv. Fracture/Dislocation/Sprain

V. Burn and scald

vi. Drowning.

vii. Choking

viii. Frost bite

ix. Acute mountain sickness

x. Heat stroke

xi. Insects bite

xii. Splent

3. Disorder of Gastro-intestinal system

i. Gastritis

ii. Peptic ulcer

iii. Diarrhea

iv. Cholera

v. Amoebiasis

vi. Giardiasis

vii. Intestinal helminthiasis

viii. Constipation

4. Disorder of the Respiratory system

i. ARI

ii. Bronchitis

iii. Bronchial Asthma

iv. Pneumonia

आदर्श गाउँपालिका

5. Disorder of the Genito Urinary System

i. Urinary tract infection

ii. Gonorrhoea

iii. Syphilis

iv. Other STI (sexually transmitted infection)

V. Epididymoorchitis

vi. Paraphimosis

6. Gyaenacology and Obstetric Problems

i. Dysmenorrhoea

ii. Menstrual disorders

iii. Anaemia in pregnancy

iv. Pre-eclampsia and Eclampsia

V. Normal labor

vi. Antepartem haemorrhage

vii. Post partum hemorrhage

viii. Puerperal sepsis

ix. Abdominal pain in pregnancy

x. Abnormal vaginal bleeding in not pregnant woman

xi. Disease of breast

xii. Vaginal discharge

7. Infection and Infestations

i. Enteric Fever

ii. Malaria

iii. TB

iv. Leprosy

V. Filariasis

vi. Kala-azar

आदर्श गाउँपालिका

8. Viral infection

i. Chicken pox

ii. Measles

iii. Mumps

iv. Herpes zoster/simplex

v. Japanese Encephalitis

vi. Encephalitis

vii. HIV/AIDS

viii. Hepatitis

9. Nutritional Disorders

i. Anemia

ii. Malnutrition

iii. Nutritional deficiency diseases

10. Neonatal Disorders

i.. Birth asphyxia

ii. Prematurity

iii. Neonatal Tetanus

iv. Neonatal Jaundice

v. Trush

vi. Opthalmia neonatrum

vii. Umbilical Sepsi

11. Disorder of the eye

i. Conjunctivitis

ii. Xeropthalmia

iii. Entropion/Trichiasis

iv. Foreign body in eye

V. Stye

vi. Chalazion.

vii. Dacriocystitis

आदर्श गाउँपालिका

viii. Blepharitis

ix. Trachoma

X Corneal ulcer

12. Disorder of the ENT

i.Furunculosis

ii. Wax impacted

iii. Otitis media-/ASOM/CSOM

iv. Foreign body in the ear, nose & throat

v. Acute tonsillitis

vi. Sinusitis

vii. Laryngitis

viii. Pharyngitis

13. Disorder of the Oral Cavity

i. Periodontal abscess

ii. Mouth ulcer

iii. Tooth extraction movable tooth

iv. Dental Carries

14. Disorder of the skin

i. Scabies

ii. Pediculosis

iii. Pruritus

iv. Ringworm

v. Dermatitis/eczema

15. Soft tissue Inflammation

i. Cellulitis

ii. Boil

iii. Abscess

iv. Carbuncle

आदर्श गाउँपालिका

16. Neurological

i. Epilepsy

ii. Neuralgia

17. Surgical procedure

i. Suture

ii. Removal of suture

iii. Incision and drainage

iv. Dressing and bandage

v. Excision of cyst, corn, lipoma and mole

vi. Catheterization

vii. Enema

viii. Injection -LV., LM., S.C., and ID.

ix. Splinting

x. Removal of foreign bodies.

18. Oral contraceptive & condom distribution

3.2 Community Health

3.2.1 Communicable disease and Epidemiology: Registered professionals will play the vital role to prevent the communicable disease and its outbreak.

3.2.2 Health Education:

1. Can perform Health education activities by using different methods and media of health education

2. To change ideas or knowledge, attitude & practice for positive health and health promotion

3.2.3 Environmental health: CMA and General Medicine can display the activities to making healthy environment. Healthy environment makes people healthy so they can support to people to being a healthy by improving followings.

a. Safe and wholesome water supply.

b. Water pollution

C. Air pollution

आदर्श गाउँपालिका

d. Good housing, ventilation and lighting

e. Noise control

f. Waste disposal and control

g. Vector control

h. Food hygiene

3.2.4 FP/MCH

a. Child health

- Neonatal care.
- Children clinic activities.

b. Maternal health

- Antenatal care
- Postnatal care

c. Family planning

- Important information for providing family planning.
- Fertility awareness based methods including abstinence
- According to national medical standard eligibility criteria for starting contraceptive methods.

d. Nutrition

- Breast feeding.
- Growth monitoring of child.
- Nutritional education for mother.
- Prevention and treatment of nutritional deficiency disease.

3.2.5 Research

3.2.5.1 Registered professional in any level having master degree in any discipline can research individually in health related subject.

3.2.5.2 Registered professional can assist research activities.

3.2.6. Teaching learning activities: Registered in B-level as assistant in strocto can teach and demonstrate as instructor to general medicine, Diploma in Pharmacy, CMA, ANM, Lab Assistant & AAW.

आदर्श गाउँपालिका

4. Drugs can prescribed by PCL general medicine:

1. Analgesics, Antipyretics, Non- steroidal Anti-inflammatory Drugs.

a. Acetyl Salicylic acid

b. Ibuprofen

c. Paracetamol

d. Nimusulide (Only for adult)

e. Diclofenac

f. Chlormezanone

g. Muscle relaxant gels

2. Antihistamine

a. Chlorpheniramine

b. Epinephrine

C. Pheniramine melaete

d. Phenylpropanolamine

e. Cetrizine

f. Diphenhydramine HCL

3. Antihelminthics

a. Mebendazole

b. Albendazole

c. Pyrental Pamoate

d. Niclosamide

e. Praziquantel

f. Piperazinecittate

4. Antiamoebic

a. Metronidazole

b. Tinidazole

C. Diloxamide furoate

5. Antibacterial

a. Penicilline

आदर्श गाउँपालिका

b. Amoxycillin

C. Ampicilline

d. Cloxacilline

e. Tetracycline/Doxycycline

f. Chloromphenicol

g. Sulfamethoxazole Trimthoprim

h. Erythromycin/Roxithromycin

i. Clarithromycin

J. Cephalexin Group (Oral preparation)

k. Nalidixic acid

l. Norfloxacin

m. Ciprofloxacin

n. Ofloxacin

0. Gentamycin

6. Antifilarial

a. Diethyl carbamazine

7. Antianaemic (Drugs affecting the Blood)

a. Ferrous Sulphate/Fumorate/Gluconate

b. Folic Acid

8. Antihypertensive (drugs)

a. Atenolol

b. Calcium Channel Blocker (Nifedepine, Amlodepine)

9. Antifungal

a. Benzoic acid + Salicylic acid ointment

b. Clotrimazole ointment

C. Miconazole ointment

d. Ketoconazole ointment

e. Tolnaftate

f. Sodium thiosulphate

g. Selinium Sulfide

h. Greiseofulvin

i. Fluconazole

10. Antiseptics/ointment/Lotion

a. Gentian Violet

b. Acriflavin

c. Mercurochrome

d. Cetrimide

e. Methylated Sprit

f. Hydrogen Peroxide

11. Disinfectants

a. Povidone iodine

b. Tincture iodine

c. Chlorhexidine

d. Potassium Permanganate

e. Tincture Benzoin

f. Bleaching Powder: Chlorine

12. Scabicidal & Pediculocides

a. Benzyl benzoate

b. Gamma benzene hexachloride

13. Soothing Agent

a. Calamine lotion

14. Diuretics

a. Frusemide

b. Hydrochlorothiazide

C. Spironolactone

d. Acetazolamide

आदर्श गाउँपालिका

15. Antacid & anti-ulcer drugs

a. Aluminum hydroxide gel/Tab

b. Magnesium tricilicate gel/Tab

C. Simethicone

d. Ranitidine

e. Famotidine

f. Magaldrate

g. Omeprazole

16. Antiemetics

a. Promethazine

b. Metoclopramide

c. Domperidone

17. Antispasmodics

a. Dicyclomine hydrochloride

b. Hyosine butylbromide

18. Cathartic drugs

a. Magnessium Sulphate

b. Liquid Paraffin

C. Cremaffin

d. Bisacodyl

e. Lactulose

19. Antidiarrhoeal

a. Oral rehydration salt

20. Hormones (Steroid drugs)

A. Adrenal hormone & Synthetic Substitute: (only in the life saving condition)

a. Dexamethazone

b. Prednisolone

c. Hydrocortisone

आदर्श गाउँपालिका

B. Contraceptives

a. Depot medroxy progesterone

b. Ethiny lesteroidal + Norethisesterone

21. Antinfective Local agents

A. Ophthalmic preparation

a. Sulfacetamide eye drop

b. Chloramphenical eye drop

C. Tetracycline hydrochloride eye ointment

d. Framycetin eye drop

e. Gentamycin eye drop

f. Ciprofloxacin eye drop

g Norfloxacin eye drop

h. Neomycin

B. Ear, Nose preparation:

a. Chloramphenical ear drop

b. Gentamycin ear drop

C. Ciprofloxacin ear drop

d. Norfloxacin ear drop

e. Antifungal ear drop

f. Ephedrine Nasal drop 1%

g. Wax resolvent

C. Dental Preparation

a. Clove oil

D. Skin preparation

a. Neomycin

b. Tetracyclin

C. Bacitracin

d. Framycetin

e. Polymyxin-B

आदर्श गाउँपालिका

f. Silver Sulphadiazine

g. Lodochlorhydroxyquin

h. Bet amethasone/Beclomethazone

i. Clobetasol

j. Trimcirnolone

k. Hydrocortisone

22. Oxytocics and Antioxytocics

a. Ergometrine

b. Metnylergometrine

C. Oxytocin

23. Antiasthmatic (Bronchoditators) drugs

a. Aminophylline

b. Salbutamol

C. Ephedrine

d. Etophylline + Theophylline

24. Solution Correcting water, Electrolytes and acid base disturbances

a. Oral rehydration salt

b. Parentaral: Glucose

c. Glucose with sodium chloride (DNS)

d. Sodium chloride (Normal saline)

e. Ringer's Lactate (only in emergency)

f. Haemaccel

25. Vaccines

a. BCG

b. DPT

C. Measels

d. OPV

e. Tetanus Toxid FT)

f. Hepatitis B Vaccine (HBV)

आदर्श गाउँपालिका

g. Japanese Encephalitis (JE)

h. Anti Rabies Vaccine

26. Antimalarial drugs

a. Chloroquine

b. Primaquine

c. Pyrimethamine + Sulphadoxine

27. Thyroid & Antithyroid drugs

a. lodine

28. Vitamins & Minerals

a. Vitamin-B Complex

b. Vitamin-C (Ascorbic acid)

C. Calcium (Ergocalciferol)

d. Vitamin-A

e. lodine & Iron Capsules

29. Local anaesthetic

a. Lignocaine

b. Lignocaine with Adrenalline

30. Mucolytic Agent

a. Bromhexine

b. Sodium and potassium citrate or Acetate

C. Ammonium salt

d. Potassium lodide

e. Guaiphenesin

f. Dextromethorphan

g. Acetylchlecystine

31. Drugs used as sedative

a. Diazepam

b. Alprazolam

32. Anti Organophosphorus poisoning

a. Activated charcoal

b. Inj. Atropine

c. Inj. Pralidoxime (PAM)

33. Alkalizer

a. Disodium citrate

b. Potassium citrate

34. Haemostatic/Anti haemorragic

a. Ethamsylate

b. Tranexamic acid

C. Vitamin K

d. Adrenochrome monosemicarbazone

35. Digestive enzyme

a. Syrup, Capsule and Tablet only.

36. Herbal preparation

a. Triphala.

b. Isabgol

C. Antihaemorrhoidal Tablet and Ointment.

d. Herbal liver tonic.

e. Oil massage for gout and gouty arthritis.

f. Anticalculus/Urolithiasis.

g. Apetizer.

5. Drugs can prescribed by AHW/CMA

1. Analgesics, Antipyretics, Non-steroidal anti-inflammatory drugs:

a. Acetylsalicylic Acid

b. Paracetamol

C. Ibuprofen

आदर्श गाउँपालिका

d. Nimusulide (Only for adult)

e. Diclofenac

f. Chlormezanone

g. Muscle relaxant gels

2. Antihistamine

a. Chlorpheniramine

b. Pheniramin Meleate

c. Phenylpropanolamine

d. Cetrizine

3. Anthelmintics

a. Mebendazole

b. Albendazole

C. Pyrental pamoate

d. Piperazine Citrate

4. Antiamoebic drugs

a. Metronidazole

b. Tinidazole

C. Diloxanide furoate.

5. Antibacterial drugs

a.Penicillin

b. Cloxacilin

C. Ampicilline

d. Amoxycilline

e. Sulfamethoxazole + Trimthoprim

f. Tetracycline/Doxycycline

g. Cephalexin (oral)

h. Norfloxacin

i. Ciprofloxacin

j. Nalidixic acid

आदर्श गाउँपालिका

k. Ofloxacin

6. Antianaemic drugs

a. Ferrous Sulphate/Cumerate/Gluconate

b. Folic Acid

7. Antiseptic drugs

a. Gention violet

b. Acriflavin

C. Mercurochrome

d. Cetrimide

e. Methylated spirit

8. Soothing Agent

a. Calarnine Lotion

9. Antifungal

a. Benzoic acid + Salicylic acid ointment

b. Clotrimazole ointment

C. Miconazole ointment

d. Ketoconazole ointment

e. Tab. Griseofulvin

10. Disinfectants

a. Iodine

b. Providene-iodine

c. Tincture Benzoin

d. Chlorhexidine Cetrimide

e. Gention violet

f. Potassium Permanganate

g. Bleaching powder (chlorine)

h. Hydrogen peroxide

11. Scabicidal & Pediculocides

a. Benzyl benzoate

आदर्श गाउँपालिका

b. Gammabenzene hexachloride

12. Antacid & anti-ulcer drugs

a. Aluminium hydroxide (Gel & Tab)

b. Magnessium Tricillicate (Gel & Tab)

C. Simethecone

d. Ranitidine/Famotidine

e. Magaldrate

13. Antiemetic drugs

a. Promethazine

b. Metoclopramide

14. Antispasmodic drugs

a. Hyoscine butylbromide

b. Dicyclomine

15. Laxative drugs

a. Magnessium Sulphate

b. Cremaffin

16. Antidiarrhoeal drugs

a. Oral rehydration salt

17. Hormonal drugs

a. Dexamethazone (Only for life saving purpose)

b. Ethinylestradiol + Norethisterone

C. Depot medroxy Progesterone (DMPA)

18. Local Preparations

A. Ophthalmic/Ear Preparations

a. Sulfacetamid

b. Chloramphenicol

C. Tetracycline eye ointment

d. Soframycin

e. Gentamycin

आदर्श गाउँपालिका

f. Ciprofloxacin

B. Ear, Nose & Throat Preparation

a. Ephedrine nosal drop 1%

b. Wax resolvent.

C. Dental Preparation

a. Clove oil

D. Skin preparations

a. Neomycin

b. Tetracyclin

C. Bacitracin

d. Framycetin

e. Polymyxin B

f. Silver Sulphadiazine

g. lodochlorhydroxyquin

h. Betamethasone/Beclomethazone

i. Clobetasol

J. Trimcimolone

k. Hydrocortisone

19. Antiasthamatic drugs

a. Ephedrine

b. Salbutamol.

C. Tab. Aminophylline

20. Solution correcting water, electrolyte and acid base disturbances:

a. Oral rehydration salt

b. Normal saline (only for life saving)

C. DNS (only for life saving)

d. Ringer's lactate (only for life saving)

21. Vitamins & Minerals

a. Vitamin A

आदर्श गाउँपालिका

b. Vitamin B-Complex

C. Jodine

d. Calcium (Ergocalciferol)

e. Vitamin-C

f. Vitamin-E

22. Local anaesthetics

a. Lignocaine

b. Lignocaine with Adrenalline

23. Mucolytic Agents

a. Sodium & potassium citrate or Acetate

b. Ammonium salt

C Bromhexine

24. Anti-filarial NP

a. Diethyl carbamazine

25. Vaccines

a. BCG

b. DPT

C. Measels

d. OPV

e. Tetanus Toxld (TT)

f. Hepatitis B Vaccine (HBV)

g. According to Nepal's government

26. Antimalarial drugs

a. Chloroquine

b. Primaquine

c. Pyrimethamine + Sulphadoxine

27. Oxytocics and Antioxytocics

a. Ergometrine

b. Methylergometrine

c. Oxytocin

28. Drug used as sedatives

a. Diazepam

b. Alprazolam

29. Anti-organophosphorus Poisoning

a. Activated charcoal

b. Inj. Atropine

C. Inj. Pralldoxime (PAM)

30. Antiflarial

a. Diethyl carbamazine.

31. Diuretics

a. Fruisemide

b. Acetazolamide (Only for acute mountain sickness)

32. Alkalizer

a. Disodium citrate.

b. Potassium citrate

33. Haemostatic/Anti haemorragics

a. Ethamsylate

b. Tranexamic acid

C. Vitamin K

d. Adrenochrome monosemicarbazone

34. Herbal preparation

a. Triphala

b. Isabgol

C. Antihaemorrhoidal Tablet and Ointment.

d. Herbal liver tonic.

e. Oil massage for gout and gouty arthritis.

f. Anticalculus/ Urolithiasis

g. Apetizer

आदर्श गाउँपालिका

35. Antihypertensive

a. Nefidepin

36. Distribution of oral contraceptive pills & condoms

A. Beside above mentioned the registered professionals will:

1. Use the drugs according to the Government National Policy.

2. Use the rationale combination of drugs approved by Nepal's government.

3. Perform other special job according to the present rules and regulations those who have the special training and develop the skills.

B. This code of ethics will be revised and modified according to time and need.

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची – ६

स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा नविकरण अनुमति दस्तुर

(दफा ८ र ९ का उपदफा (२) संग सम्बन्धित)

सि. न. संस्था का किसिम शुल्क निर्धारण इकाई स्थापनाका लागि दस्तुर रकम नविकरणका लागि रकम रु.

१. अस्पताल शैया संस्था प्रति शैया रु. ४,०००।- प्रति शैया रु. ५००।-

२. क्लिनिक सेवा प्रकार प्रति सेवा रु. ५,०००।- प्रति सेवा रु. १,०००।-

३. आयुर्वेदीक क्लिनिक सेवा प्रकार प्रति सेवा रु. ३,०००।- प्रति सेवा रु. ५००।-

४. पारामेडिक्स स्वास्थ्य क्लिनिक प्रति क्लिनिक रु. ३,०००।- प्रति क्लिनिक रु. १,०००।-

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची – ७

(कार्यविधिको दफा ५ को उपदफा (४ सँग सम्बन्धित)

इजाजतपत्रको ढाँचा

आदर्श गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

मौवानगरदह, डोटी

सञ्चालन इजाजतपत्र

इजाजत पत्र नः

श्री..................................

....

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न इजाजतको लागि मिति...............................

मा प्राप्त भएको निवेदन उपर कारवाहि हुदाँ त्यस ....

संस्थालाई सेवा सञ्चालन गर्न दिने गरी मिति...

मा निर्णय भएकोले आदर्श गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सेवा ऐन र आदर्श गाउँपालिका स्वास्थ्य संस्था दर्ता, नविकरण, स्तरोन्नती तथा सेवा थप सम्वन्धि कार्यविधि, २०८२ तथा देहायका शर्तहरुको अधिनमा रहि आदर्श गाउँपालिकाको वडा नं............................मा ....शैया क्षमताको .... (अस्पताल÷ स्वास्थ्य संस्था) सञ्चालन गर्न आदर्श गाउँपालिका स्वास्थ्य संस्था दर्ता, नविकरण, स्तरोन्नती तथा सेवा थप सम्वन्धि कार्यविधि, २०८२ को दफा ५ को उपदफा (४) बमोजिम यो इजाजतपत्र दिईएको छ ।

१. स्वास्थ्य संस्था तथा त्यस्तो संस्थाले प्रदान गर्नुपर्ने सेवा सर्त
२. इजाजतपत्र कायम रहने अवधिः

आदर्श गाउँपालिका

इजाजतपत्र दिने अधिकारीको

दस्तखतः

नामः

दर्जाः

मितिः

(इजाजतपत्रको पछाडीको पृष्ठमा लेखिने)

इजाजतपत्र प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरुः

(क) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्दा तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड पालना सम्वन्धमा स्वमूल्याङ्कन गरी गुणस्तर सुधार गर्दै जानुपर्ने ।

(ख) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गरिएको सरकारी कार्यक्रम लागू गर्नु पर्ने ।

(ग) गाउँपालिकाले जारी गरेको नीति तथा कार्यक्रम लागू गर्ने ।

(घ) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेको अन्य शर्तहरु पालना गर्नुपर्ने ।

(ङ) प्रत्येक वर्ष सम्पूर्ण संस्थाहरुले तोकिएको समय भित्र नविकरण गरिसक्नु पर्नेछ ।

इजाजतपत्रको नवीकरण

नवीकरण गर्ने निकायः

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	नवीकरण मिति	बहाल रहने मिति	नवीकरण गर्ने अधिकारीको नाम र पद	दस्तखत	कार्यालयको छाप

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची ८

स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा नविकरण अनुमति दस्तुर

(दफा ८ र ९ को उपदफा (२) संग सम्बन्धित

सि.न.	संस्थाको किसिम	स्थापना र अनुमती दस्तुर	नविकरण दस्तुर
१	१५ शैया सम्मको अस्पताल	आदर्श गाउँपालिका स्वास्थ्य संस्था दर्ता, नवीकरण ,स्तरोन्नती तथा सेवा थप सम्बन्धि लाग्ने दस्तुर आदर्श गाउँपालिकाको राजश्व परामर्श समिति को सिफारिमा कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।	आदर्श गाउँपालिका को आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम हुनेछ ।
२	स्वास्थ्य क्लिनिक, आयुर्वेद क्लिनिक, सोवारिग्पा(आम्ची) क्लिनिक, होमियोप्याथी क्लिनिक, फार्मेसी खुद्रा र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिकहरु		
३	फिजियोथेरापी केन्द्र, पुर्नस्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक), प्राकृतिक उपचार केन्द्र, अकुपन्चर, अकुप्रेसर केन्द्र, युनानी उपचार केन्द्र, योग ध्यान तथा शारीरीक व्यायाम केन्द्र, परम्परागत सेवा क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिक तथा सेवा केन्द्रहरु,		
४	जेरियाट्रिक परामर्श केन्द्र÷ज्येष्ट नागरिक सेवा केन्द्र, असहाय सेवा केन्द्र		
५	“डि” र “ई” वर्गको प्रयोगशाला		

अनुसुची ९

दफा ९ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित

नविकरणको लागी दिइने निवेदनको ढाचा

श्री प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत ज्यु

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

आदर्श गाउँपालिका, मौवानगरदह, डोटी

बिषयः इजाजतपत्र नविकरण सम्बन्धमा

त्यस कार्यालयबाट मिति .... मा प्रदान गरिएको इजाजतपत्रको अवधि मिति .... मा समाप्त हुने भएकाले इजाजतपत्र नविकरण गराउनको लागी आदर्श गाउँपालिका स्वास्थ्य संस्था दर्ता, नविकरण, स्तरोन्नती तथा सेवा थप सम्वन्धि कार्यविधि, २०८२ को दफा ९ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित बमोजिम यो निवेदन पेश गरेको छु।

संलग्न कागजातहरुः

१. संस्थाको इजाजत पत्र र पछिल्लो आर्थिक बर्षको कर चुक्ताको प्रमाण पत्र
२. आदर्श गाँउपालिकाको अनुसुची १ बमोजिमको अनुगमन समितिको प्रतिवेदन

स्वास्थ्य संस्थाको तर्फबाट निवेदन दिने व्यक्तिको   स्वास्थ्य संस्थाको छाप

दस्तखतः

नाम, थर

पदः

मितिः

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची १०

स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाको विरामी बडापत्रको ढाचा

(दफा १५ उपदफा (१) को बुदा (ट) संग सम्बन्धित)

सि नं	शाखा	प्रदान गरिने सेवाको विवरण	प्रक्रिया	दस्तुर	लाग्ने समय	सम्पर्क ब्यक्ति	गुनासो सुन्ने अधिकारी

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची ११

स्वास्थ्य संस्थाबाट आकस्मिक सेवाको लागि चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीको विवरणको ढाचा

(दफा १४ उपदफा (१) को बुदा (थ) संग सम्बन्धित

मितिः

क्र सं	स्वास्थ्यकर्मीको नाम	पद	समय	कैफियत

आदर्श गाउँपालिका

अनुसूची १२

सेवा शुल्क निर्धारण समिति

(दफा ३७ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित)

१. गाउँपालिका प्रमुख वा निजले तोकेको व्यक्ति – अध्यक्ष

२. सामाजिक विकास समितिको संयोजक – सदस्य

३. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत – सदस्य

४. उद्योग बाणिज्य संघको प्रतिनिधि – सदस्य

५. गाउँपालिका कार्यपालिकाले तोकेको विषय विज्ञ – सदस्य

६. अध्यक्ष वा प्रतिनीधि, एफिन – सदस्य

७. स्वास्थ्य शाखा प्रमुख, – सदस्य सचिव

नोटः समितिले आवश्यकता अनुसार सम्वन्धित विषयका विशेषज्ञलाई समितिमा सदस्यका रुपमा थप गर्न सक्नेछ ।

आज्ञाले,

षडानन्द ओझा

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

आदर्श गाउँपालिका